

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ 360ς • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 241 • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2013 • ΑΒ 5773 - ΤΙΣΡΙ 5774

Άρειος ο Σπαρτιάτης προς Ονία τον Ιουδαίο

Του ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΠΟΥΚΑΛΑ

«ΠΛΕΚΤΑΝΗ ΤΟΥ ΣΙΩΝΙΣΜΟΥ». Τι άλλο. Ό,τι έμαθε να μηρυκάζει κανείς επί χρόνια, αυτό αναχαράζει και όταν τον στριμώνουν τα γεγονότα – βαριά όσο ο θάνατος· όσο ο φόνος του Παύλου Φύσσα. Δεν ξενίζει, λοιπόν, το ότι το μόνο ουσιαστικά που λένε προς αυτοϋπεράσπισή τους οι φυρερίσκοι της Χ.Α., αφότου αποδείχθηκε υποκριτικό το «ουκ οίδα τον άνθρωπον», τον φονιά, είναι ότι «έπεσαν θύματα πλεκτάνης του σιωνισμού». Οι σιωνιστές, ποιοι άλλοι, μερίμνησαν να στείλουν τον Γ. Ρουπακιά στον Μελιγαλά, στη Νέδα και όπου αλλού δρούσε ή κατασκήνωνε η Χ.Α. Οι σιωνιστές τον απαθανάτιζαν δίπλα σε στελέχη, για να υπάρχουν τεκμήρια. Οι σιωνιστές μπήκαν στο μυαλό του με τα μηχανήματα του διαβόλου που διαθέτουν (σαν αιματικοί και πνευματικοί συγγενείς του διαβόλου, άλλωστε) και τον πρόσταξαν «χτύπα! στην καρδιά!». Οι σιωνιστές εκπαιδεύουν στρατιωτικά τους χρυσαυγίτες σε όρη και βουνά. Οι σιωνιστές τούς οργανώνουν σε τάγματα βέβηλων επιθέσεων σε εβραϊκά νεκροταφεία. Οι σιωνιστές τούς προμηθεύουν μαχαίρια, ρόπαλα, σιδερογροθιές. Οι σιωνιστές τούς οδηγούν τηλεπαθητικά δίπλα στα ΜΑΤ, συμπολεμιστές τους στη μάχη κατά των αντιφασιστών, που κι αυτοί «όργανα του σιωνισμού» είναι. Οι σιωνιστές τούς έμαθαν να λατρεύουν τον μέγιστο εβραϊοκτόνο Αδόλφο, η καπηλική «αρχαιοελληνοτρία» του οποίου αρκεί ώστε οι εγχώριοι εθνικοσοσιαλιστές να αδιαφορούν για τους εκατοντάδες χιλιάδες νεκρούς Έλληνες της Κατοχής – τόση η «ελληνολατρία» τους...

ΜΕ ΤΕΤΟΙΑ ΣΥΝΩΜΟΣΙΟΛΟΓΙΚΑ, που θα ήταν φαιδρά αν δεν χρησιμοποιούνταν σαν ομίχλη απόκρυψης του εφιάλτη, επιχειρεί ο κ. Μιχαλολιάκος να στήσει μια κάποια απολογία. Ποντάρει σε μία από τις σταθερές της ελληνικής και γενικά της ευρωπαϊκής παράδοσης: στο μίσος κατά των δαιμονοποιημένων Εβραίων. Ελπίζει ότι έτσι θα περισώσει ένα σχηματισμό ο οποίος, εκτός από τα γνωρίσματα εγκληματικής συμμορίας που πλέον του αποδίδονται και στη Βουλή, δεν είναι απίθανο να αποδειχθεί ότι τυγχάνει και επιχείρηση, θεμελιωμένη με βάση το δίκιο του νεποτισμού.

ΠΑΝΤΟΤΕ ΠΡΟΒΛΕΠΤΙΚΟΙ, λοιπόν, οι σιωνιστές (που όπως μάθαμε προχθές από την «Ελεύθερη Ωρα» «έφτιαξαν τον καρκίνο» για να επικρατήσουν παγκοσμίως), έλαβαν κάμποσες δεκαετίες πριν τα μέτρα τους ώστε το επώνυμο του κ. Μιχαλολιάκου να φέρει προς εκνευρισμό και απορρύθμισή του, και κατά σατανική σύμπτωση, δύο Εβραίους και έναν Αρβανίτη: τον Μιχαήλ και τον Ηλία, αρβανιστί (και ελληνιστί πια) Λιάκο. Είναι να σκας με τέτοιο σημάδεμα της μοίρας. Κι είναι να ξαναδιαβάζεις όσα ευαίσθητα έγγραφα προ ετών, στη «Διακήρυξη Ιδεολογικών Αρχών» της Χ.Α., μήπως και παρηγορηθείς.

ΓΡΑΦΟΥΝ, ΛΟΙΠΟΝ, ΣΤΟ «ΠΙΣΤΕΥΩ» ΤΟΥΣ ο αρχηγός και τα πρωτοπαλικάρα του (που «κράτησαν ανόθευτη τη φυλετική τους ψυχή κι έτσι μπορούν ακόμα να λατρεύουν την Τιμή και το Αίμα», όπως αυτοπροσδιορίζονται με τη σιγου-

Συνέχεια στη σελ. 20

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Κ. Παπούλιας κατά την επίσκεψή του στο Άουσβιτς, στις 9.7.13. Σε δηλώσεις του τόνισε, μεταξύ άλλων: «Όποιοι αρνούνται τη μεγάλη αυτή θυσία των χιλιάδων Ευρωπαίων πολιτών δεν μπορεί να συγκαταλέγονται μέσα στην ευρωπαϊκή οικογένεια».

Σεβασμός προς αλλήλους: διάλογος Ορθοδοξίας και Εβραϊσμού

Από πολλών ετών έχει αρχίσει υπό την αιγίδα του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως θρησκευτικός διάλογος μεταξύ Ιουδαϊσμού και Ορθοδοξίας. Ο διάλογος αυτός αποβλέπει στη συνεργασία μεταξύ των δύο μονοθεϊστικών θρησκειών χωρίς ανάμιξη στη θρησκευτική τους ιδιαιτερότητα. Ο ακαδημαϊκός διάλογος ασχολείται με την κοινή αντιμετώπιση θεμάτων όπως οι θεσμοί της σύγχρονης κοινωνικής ζωής, η οικολογία, η θέση των θρησκειών στο σύγχρονο κόσμο κ.λπ.

Στον διάλογο έχουν συμμετάσχει κατά καιρούς διαπρεπείς ιεράρχες, πανεπιστημιακοί, ειδικοί μελετητές κ.ά. θρησκευτικοί παράγοντες των δύο θρησκειών.

Ακολουθεί το άρθρο του Καθηγητή κ. Γεωργίου - Στυλιανού Πρεβελάκη το οποίο δημοσιεύτηκε στην «Καθημερινή» (16.6.2013).

Η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ Ιουδαϊσμού και Ορθοδοξίας, όγδοη κατά σειράν, διεξήχθη στη Θεσσαλονίκη (4-6 Ιουνίου). Διοργανωτής-εκπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριαρχείου ήταν ο μητροπολίτης Γαλλίας Εμμανουήλ· τη Διεθνή Ιουδαϊκή Επιτροπή επί διαθρησκειακών διασκέψεων εκπροσώπησαν ο πρόεδρος, καθηγητής Lawrence Schiffman, και η διάδοχος πρόεδρος Betty Ehrenberg.

«Το πνευματικό και φυσικό περιβάλλον: σεβασμός προς τον κόσμο, σεβασμός προς αλλήλους» απασχόλησε τους συμμετέχοντες ως διπλός διάλογος ανάμεσα σε Εβραίους και Ορθοδόξους Χριστιανούς αφ' ενός, ανάμεσα σε κληρικούς και πανεπιστημιακούς αφ' ετέρου. Κεντρική ιδέα, διατυπωμένη εναργώς στο μήνυμα του Οικουμενικού Πατριάρχου, είναι ότι η σχέση μεταξύ ανθρώπων και η σχέση της ανθρωπότητας με τη φύση δεν μπορούν να αποσυνδεθούν. Η καταστροφή του περιβάλλοντος και η κοινωνική αδικία, σε τοπική και παγκόσμια κλίμακα, είναι όψεις της ίδιας αμαρτίας, συνιστούν την ίδια βλασφημία.

Η συνάντηση συνεδύασε υψηλό επίπεδο προβληματισμού με συγκινητικές εκδηλώσεις μνήμης: στο μνημείο του Ολοκαυτώματος ένας δημόσιος ψαλμός-μνημόσυνο στα θύματα· στο εβραϊκό μουσείο μια ζώσα ατμόσφαιρα κοινοτικού βίου· στην ισραηλιτική κοινότητα ένα κλίμα αλληλέγγυας

απαντοχής. Υπενθύμισαν τη φρίκη του Ναζισμού, σε μιαν ιστορική στιγμή όπου το φοβερό παρελθόν μοιάζει να επανα-στοιχειώνει την Ευρώπη.

Η θεματική αυτή αναπόφευκτα διέτρεξε τις συζητήσεις. Οι πανεπιστημιακοί ανέλυσαν τη σχέση ανάμεσα στην πολιτική και τη θρησκεία. Βαδίζουμε προς «σύγκρουση των πολιτισμών», όπως προειδοποίησε ο Samuel Huntington πριν από είκοσι χρόνια, όπου οι πολιτισμοί εξισώνονται με τις Θρησκείες; Τι είδους θρησκείες, όμως, ωθούν τους ανθρώπους προς την αντιπαράθεση και την καταστροφή της φύσης; Πώς μπορούν οι θρησκευτικοί ηγέτες να αποτρέψουν τον παραγκωνισμό τους από τους φανατικούς, να παρεμποδίσουν τη χρήση της Θρησκευτικής θεματικής και των συμβόλων της για πολιτικούς και γεωπολιτικούς σκοπούς;

Οι θεολόγοι και οι κληρικοί αναρωτήθηκαν αν θα έπρεπε να αμβλυνθούν ή και να απαλειφθούν από τα ιερά κείμενα τα χωρία τα οποία τροφοδοτούν αντισημιτικές ή αντιχριστιανικές αναπαραστάσεις. Η εκδοχή απορρίφθηκε· η αλλοίωση των ιερών κειμένων, ακόμη και αν ήταν δυνατή, θα ωφελούσε τους εκατέρωθεν εξτρεμιστές. Χρειάζεται αναβάθμιση της θρησκευτικής παιδείας και όχι υποβάθμιση της θρησκευτικής ιδιαιτερότητας. Οι καταρτισμένοι ιεράρχες μπορούν να επιλέγουν τα ιερά κείμενα κατ' οικονομίαν, ανάλογα με

το εκάστοτε κοινό. Ο πεπαιδευμένος Χριστιανός ή Εβραίος γνωρίζει να εντάσσει τα επίμαχα χωρία στο ιστορικό τους πλαίσιο, καθώς, μετά τόσους αιώνες, η κατά λέξιν αντίληψη δεν έχει νόημα. Από τέτοιους ραββίνους και ιεράρχες αξίζει να εμπνευσθούν και οι εγχώριοι ακαδημαϊκοί δάσκαλοι ως προς τα εθνικιστικά στερεότυπα.

Η συνάντηση αυτή σηματοδοτεί την ευρύτερη ελληνοεβραϊκή σύγκλιση, κρατική και διασπορική. Οι γεωπολιτικές εξελίξεις στην ανατολική Μεσόγειο δημιούργησαν τις προϋποθέσεις. Όμως, η επιτυχία της προσέγγισης απαιτεί, παράλληλα προς την υλική, πνευματική σύγκλιση. Υπάρχουν πνευματικές γέφυρες μεταξύ Εβραίων και Ορθοδόξων Χριστιανών, ιδιαίτερα των Ελλήνων. Από τη διήθηση Ελληνισμού και Ιουδαϊσμού κατά τους ελληνοστυκούς χρόνους ως τις πολιτικές και πολιτισμικές εμπειρίες από την επαφή με τη νεωτερικότητα και την παγκοσμιοποίηση, Εβραίοι και Έλληνες κινούνται σε παράλληλες τροχιές, με συγκρίσιμες τραγωδίες και ανατάσεις.

Η προβολή της σχέσης αυτής έχει και τη θετική συνέπεια να αμβλύνει την εικόνα μιας μονολιθικής Ορθοδοξίας στην οποία κυριαρχεί ποσοτικά ο ρωσικός παράγων. Το στερεότυπο αυτό, σε συνδυασμό με την επίδραση του Huntington στην αμερικανική γεωπολιτική σκέψη, έχει βλάψει σοβαρά τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις- και όχι μόνον.

[Ο κ. Γεώργιος-Στυλιανός Πρεβελάκης είναι καθηγητής Γεωπολιτικής στη Σορβόνη].

Το κονάκι του Κιαζήμ Μπέη (σήμερα «σπίτι του Βαλαλά») που στην Κατοχή στέγαζε το Γυμνάσιο Θηλέων της πόλης και αποτέλεσε το κτίριο εγκλεισμού των Εβραίων πριν την εκτόπιση στα γερμανικά στρατόπεδα (αρχείο Β. Κωστόπουλου)

Η Εβραϊκή Κοινότητα Καστοριάς τα τελευταία χρόνια

Του ΒΑΣΙΛΗ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Οι σχέσεις των Εβραίων με τους Οθωμανούς και τους Έλληνες

Οι ευνοϊκές συνθήκες εγκατάστασης και τα προνόμια που έδωσε η οθωμανική διοίκηση βοήθησαν τους Εβραίους να προσαρμοστούν σχετικά εύκολα στην πόλη. Οι Οθωμανοί επέτρεψαν μια σχετική αυτονομία και αυτοδιαχείριση της καστοριανής εβραϊκής κοινότητας, όπως έκαναν εξάλλου και με τους Έλληνες. Έτσι,

τους δόθηκε η ευκαιρία να διατηρήσουν δια μέσου των αιώνων τους σφικτούς δεσμούς μεταξύ των μελών της κοινότητας. Στην Τουρκοκρατία οι άνδρες Εβραίοι ήταν τρίγλωσσοι, γεγονός που απαίτησε η συναναστροφή τους με Έλληνες και Τούρκους στα παζάρια και τις αγορές. Αντίθετα, οι περισσότερες εβραιοπούλες μάλλον μιλούσαν μόνο εβραϊκά και περιορίζονταν εντός της

εβραϊκής συνοικίας. Φαίνεται πως οι μοναδικές δι-
αφυλετικές συναναστροφές γίνονταν μεταξύ των
ανδρών στην αγορά και εν μέρει στα καφενεία της
πόλης. Οι επιγαμίες μεταξύ αλλοθρήσκων σπάνιζαν
καθώς ήταν προϋπόθεση η αλλαγή θρησκευματος,
συνήθως των γυναικών. Χαρακτηριστικά είναι κά-
ποια σωζόμενα παραδοσιακά τραγούδια που πραγ-
ματεύονται αυτό το θέμα, δηλαδή του έρωτα ενός
χριστιανού για κάποια εβραιοπούλα. Η κατάσταση
βέβαια άλλαξε ριζικά μετά την απελευθέρωση του
1912, οπότε όλοι οι Εβραίοι μιλούσαν και ελληνικά
εκτός από τη μητρική τους γλώσσα, ενώ ενσωμα-
τώθηκαν πλήρως στους περισσότερους θεσμούς του
Ελληνικού Κράτους.

Όλες σχεδόν οι μεταπολεμικές αναφορές
στους Εβραίους της Καστοριάς κάνουν
λόγο για τις άριστες σχέσεις τους με τους
Έλληνες συμπατριώτες τους. Δύο πιο πρόσφατες
όμως μελέτες των Θ. Παπαστρατή και Ρ. Αλβανού
καταθέτουν κάποια ενδιαφέροντα στοιχεία που δη-
λώνουν πως οι σχέσεις τους με τους Έλληνες δεν
ήταν πάντοτε ιδανικές. Σίγουρα, οι Εβραίοι της πό-
λης σε καμία περίπτωση δεν ήταν απομονωμένοι ή
εχθρικά προσκείμενοι προς τις υπόλοιπες κοινότη-
τες, αλλά κάποιες φορές οικονομικοί ανταγωνισμοί
και εθνικιστικές εξάρσεις καταστρατηγούσαν τις
αρμονικές σχέσεις. Σε δύο τουλάχιστον περιπτώ-
σεις, το 1879 και το 1908, υπάρ-
χουν αναφορές για συκοφάντηση
των Εβραίων της πόλης, ότι έκαναν
χρήση αίματος στις θρησκευτικές
τους τελετές, γνωστές ως “συκο-
φαντίες του αίματος”. Τα γεγονότα
αυτά μάλλον έχουν να κάνουν με
οικονομικούς ανταγωνισμούς Χρι-
στιανών και Εβραίων εμπόρων, που
δραστηριοποιούνταν στην Καστο-
ριά, αλλά και την Αμερική στα τέλη
της Τουρκοκρατίας. Γεγονός είναι
πάντως πως μια αιτία προστριβών
μεταξύ Χριστιανών και Εβραίων
ήταν η καθιέρωση του παζαριού το
Σάββατο, ημέρας που ως γνωστόν
δεν εργάζονται οι Εβραίοι. Αργότε-
ρα, κατά τον Μεσοπόλεμο κάνουν

σποραδικά την εμφάνισή τους κάποια δημοσιεύμα-
τα στον τοπικό τύπο με υποφαινόμενο αντισημιτι-
κό περιεχόμενο. Τα γεγονότα του 1934 φαίνεται να
αποτελούν την κορυφαία εκδήλωση αντισημιτισμού
στην πόλη. Εκείνο το έτος παρατηρήθηκαν μια σειρά
από αρνητικά δημοσιεύματα στην τοπική εφημερίδα,
αλλά και βιαιοπραγίες ή βανδαλισμοί προς τα μέλη
της εβραϊκής κοινότητας και τις οικίες τους. Αυτουρ-
γοί των επιθέσεων αυτών ήταν μέλη της εθνικιστικής
οργάνωσης 3Ε (ΕΕΕ-Εθνική Ένωσις Ελλάς), που εί-
χαν αναλάβει αντισημιτικές δράσεις.

Μεσοπόλεμος

Στα τέλη της Οθωμανοκρατίας αρκετοί κα-
στοριανοί Εβραίοι μετανάστευσαν στην
Αμερική, ακολουθώντας την τάση που επι-
κρατούσε μεταξύ των συντοπιτών τους. Εκεί, δη-
μιούργησαν ακμάζουσες κοινότητες και δική τους
μάλιστα συναγωγή στη Νέα Υόρκη με ραββίνο τον
Ισαάκ Μεναχέμ Ζαχαρία από την Καστοριά. Οι
εναπομείναντες στην Καστοριά, συναποτελούσαν
μια δυναμική κοινότητα περίπου 1.000 κατοίκων.
Σε όλο τον Μεσοπόλεμο αυτή διοργάνωνε ποικίλα
πολιτιστικά δρώμενα όπως θεατρικές παραστάσεις
και κοσμικές χοροεσπερίδες. Το 1920 η κοινότητα
αναγνωρίστηκε από το Ελληνικό Κράτος ως ΝΠΔΔ
και εξέλεγε επταμελές συμβούλιο, ενώ μέλη της

Σωζόμενο εβραϊκό κατάστημα στη σημερινή οδό Μητροπόλεως

(αρχείο Β. Κωστόπουλου)

Τα δύο μοναδικά παγκοσμίως μνημεία για τους Καστοριανούς Εβραίους, θύματα του Ολοκαυτώματος. Το πρώτο στην οδό 15^{ης} Μεραρχίας στην Καστοριά και το δεύτερο στο νεκροταφείο Κιργιάτ Σαούλ στο Τελ-Αβίβ.

(αρχείο Β. Κωστόπουλου/αρχείο Ghetto Fighters'House Museum, Δυτ. Γαλιλαία, Ισραήλ)

αναδείχτηκαν ως δημοτικοί σύμβουλοι της πόλης. Συνήθως, εκλέγονταν δύο Εβραίοι υποψήφιοι στο δημοτικό συμβούλιο με σημαντικότερους εκπροσώπους τους Αβραάμ Μάγιο, Αβραάμ Μεβοράχ, Χαϊμ Κοέν, Ιακώβ Ελιάου και Βενιαμίν Κονφίνο. Ακόμη, συνέχισαν αδειάλειπτα να λειτουργούν η συναγωγή, το Δημοτικό Σχολείο, η βιβλιοθήκη και το νεκροταφείο στην Ντόπλιτσα. Το 1925 η Κοινότητα αγόρασε ένα τριώροφο μέγαρο στη συμβολή των οδών Βενιζέλου και Σολομού στη Θεσσαλονίκη, γνωστό έως σήμερα με την ονομασία "Στοά Καστοριά", ώστε να αποκτήσει ένα σταθερό εισόδημα. Ακόμη, δημιουργήθηκε η Σιωνιστική Ένωση Νέων Καστοριάς με δικό της εντευκτήριο, δύο προσκοπικοί σύλλογοι και οι αθλητικές ομάδες Χασμοναΐμ και Μακαμπή. Σημαντικές προσωπικότητες καστοριανών Εβραίων του Μεσοπολέμου ήταν ο τελευταίος ραββίνος Σολομών Μεβοράχ, ο διευθυντής του σχολείου Ισαάκ Εσκενάζυ, οι πρόεδροι της κοινότητας Ιακώβ και Κάλεβ Ελιάου, οι Μπούκο και Αβραάμ Μάγιο και οι Ισαάκ και Σαμουήλ Ελιάου. Εκτός από τα παραπάνω, αναφέρονται σε διάφορες πηγές τα επίθετα: Αβραάμ, Αλμπάλα, Αλκαβές, Ασαέλ, Βεντούρα, Γκατένιο, Ελία, Ζαχαρία, Ισραέλ, Καμχής, Καπτσιούπ, Καραμούτσο, Κασούτο, Κατάν, Κοέν, Κονφίνο, Κοφινάς, Λεβή, Μάγγος, Μάτσας, Μερκάδο, Μεστράνο, Μιραλάι, Μισραχή, Μόσχου, Μουσιάτας, Μουσούλας, Μπαλωμένος, Μπάντσης, Μπενβενίστε, Ναχαμά, Ναχμίας, Νεγρίν, Οβαδιά, Πάρδο, Πιτσιρίλο, Ρού-

σο, Σάκο, Σαλαμότσης, Σαντικάριο, Σίμχα, Σολομών, Σομαλιά, Σούσα, Τάνε, Χαζάν, Χαραρί και Χονέν, ως επίθετα των καστοριανών Εβραίων της εποχής.

Τη δεκαετία του '30 οι απανταχού Εβραίοι της οικουμένης είχαν διασπαστεί στα διάφορα σιωνιστικά ρεύματα με σημαντικότερά τη δυναμική-αναθεωρητική μερίδα υπό τον Β. Ζαμποτίνσκι και την περισσότερο μετριοπαθή υπό τον Χ. Βάϊσμαν. Αυτή η διάσπαση εκφράστηκε και στην Καστοριά με μια αιματηρή "εμφύλια" συμπλοκή στη συναγωγή της πόλης το 1934. Το γεγονός αυτό ίσως συνδέεται με τις σύγχρονες πράξεις βίας των τριεπιλιτών (3Ε). Τα περιστασιακά φαινόμενα αντισημιτισμού και η σιωνιστική προπαγάνδα οδήγησαν μερικούς από τους Εβραίους της πόλης να μετοικήσουν στην υπό βρετανική κατοχή Παλαιστίνη, όπου φοιτούσαν στην αγροτική σχολή Mikve Israel. Τέλος, όσον αφορά τις πολιτικές επιλογές των καστοριανών Εβραίων, αυτοί μάλλον πρέπει να θεωρηθούν στην πλειοψηφία τους ψηφοφόροι του δεξιού Λαϊκού Κόμματος, όπως υποδεικνύουν τα αποτελέσματα των μεσοπολεμικών εκλογών. Αυτό μάλλον έχει να κάνει με τη φιλεβραϊκή στάση του βασιλιά Κωνσταντίνου, αλλά και την πολιτική ενσωμάτωσης που υποστήριζαν οι τοπικοί βουλευτές, η οποία βέβαια διακόπηκε στα χρόνια της δικτατορίας Μεταξά.

Η εκτόπιση και ο όλεθρος

Στα πρώτα χρόνια της Κατοχής η Καστοριά περιήλθε στο ιταλικό τμήμα της τριχοτομημένης Ελλάδας. Το γεγονός αυτό έδωσε έναν ψευδή εφησυχασμό στους Εβραίους της πόλης, που είχαν την δυνατότητα να εγκαταλείψουν τότε την περιοχή και να σωθούν. Ενώ οι Ιταλοί δεν έκαναν ιδιαίτερες διώξεις κατά των Εβραίων της πόλης, τον Σεπτέμβριο του 1943, η κατάσταση άλλαξε άρδην με τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας και την έλευση των Γερμανών στην Καστοριά. Τότε ξεκίνησαν τα δεινά, που αρχικά περιλάμβαναν την υποχρεωτική καταβολή μεγάλων χρηματικών ποσών και όλου του χρυσού της κοινότητας. Οι καστοριανοί Εβραίοι ήταν συγκεκριμένοι σε μια γειτονιά της πόλης και μπορούσαν εύκολα να ελεγχθούν και να εντοπιστούν από τους

Γερμανούς. Επίσης, η μορφολογία της χερσονήσου που είναι κτισμένη η πόλη είναι τέτοια ώστε ήταν πολύ δύσκολο να την εγκαταλείψουν κρυφά, καθώς η μόνη διόδος, δηλαδή ο στενός ισθμός, φυλασσόταν από τους Γερμανούς. Ελάχιστοι νέοι Εβραίοι κατάφεραν να ξεφύγουν στα βουνά της περιοχής και να ενταχθούν στις αντιστασιακές ομάδες (όπως ο καστοριανός ιατρός του ΕΛΑΣ Α. Κοέν και οι Α. Σάκο, Ν. Χονέν). Χαρακτηριστικές είναι οι πλαστές επιστολές που επέδιδαν οι κατακτητές στους Εβραίους της πόλης, οι οποίες υποτίθεται ότι στέλνονταν από συγγενείς τους στην Πολωνία και ανέφεραν πόσο καλά περνούσαν εκεί. Στόχος ήταν ο καθησυχασμός και η άγνοια για την προδιαγραφόμενη μοίρα τους, την Τελική Λύση (Endlösung).

Εξαιρετικά δραματικές είναι οι τελευταίες στιγμές των Εβραίων στην Καστοριά, όπως περιγράφονται στην προσωπική μαρτυρία της καστοριανής επιζήσασας από το Ολοκαύτωμα Μπέρρυ Ναχμία (απεβίωσε το 2013). Οι καστοριανοί Εβραίοι συλλαμβάνονται μαζικά το βράδυ της 24^{ης} Μαρτίου 1944, παραμονή της μεγάλης εθνικής εορτής. Περιορίζονται στο Γυμνάσιο Θηλέων της πόλης, που στεγαζόταν στο ένα από τα δύο δίδυμα κονάκια του Κιαζήμ Μπέη, γνωστό μεταγενέστερα ως “σπίτι του Βαλαλά”. Ελάχιστοι διαφεύγουν τη σύλληψη, μεταξύ των οποίων 5-6 νέοι που κατάφεραν να περάσουν τον λαϊμό της χερσονήσου, 35 περίπου άτομα που φυγαδεύτηκαν κρυφά σε χριστιανικά σπίτια και μια 8μελής οικογένεια που βρισκόταν εκτός της πόλης.

Ηολιγόημερη παραμονή τους εκεί συνοδεύτηκε με λεηλασίες, βιαιοπραγίες και ενδεχομένως βιασμούς από τους Γερμανούς στρατιώτες. Οι Έλληνες καστοριανοί παρακολουθούσαν τα τεκταινόμενα θρηνώντας για τους συμπολίτες τους, αλλά ανίκανοι να αντιδράσουν. Τα συνολικά 763 άτομα από την Καστοριά μεταφέρθηκαν με φορτηγά στη Θεσσαλονίκη, όπου συγκεντρώθηκαν οι περισσότεροι Εβραίοι της Βόρειας Ελλάδας. Από εκεί μετέβησαν, στοιβαγμένοι σε βαγόνια, στο γερμανικό στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς - Μπικενάου στην Πολωνία, όπου όλοι σχεδόν εξοτρώθηκαν σε θαλάμους αερίων και αποτεφρώθηκαν στα κρεματόριά του.

Οι δύο τελευταίοι ραββίνοι της Καστοριάς, Ισαάκ Μεναχέμ Ζαχαρία και Σολομών Μεβοράχ (Α. Παπάζογλου [επιμ. Γ. Γκολομπίας – Κ. Αντωνιάδης], Φωτογραφικά πορτραίτα από την Καστοριά και την περιοχή της την περίοδο του Μακεδονικού Αγώνα, Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, 2005/αρχείο Π. Τσολάκη).

Λανθάνουσα μνήμη και λήθη

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου επέστρεψαν 35 Εβραίοι στην Καστοριά. Ο αριθμός αυτός δηλώνει απερίφραστα την θηριωδία που υπέστη ο καστοριανός, αλλά και ο απανταχού εβραϊκός λαός. Βρήκαν τα σπίτια τους λεηλατημένα και τη συνοικία τους καταθλιπτικά άδεια, καθώς όλοι σχεδόν οι φίλοι και συγγενείς τους είχαν εξοντωθεί. Ανασυστάθηκε το 1949 για μικρό χρονικό διάστημα η κοινότητα υπό τον Μωϋσή Ζαχαρία, η οποία καταργήθηκε τυπικά το 1972. Σταδιακά όλοι εγκατέλειψαν την πόλη και μετεγκατατάθηκαν στη Θεσσαλονίκη, το Ισραήλ και την Αμερική. Παρέμεινε μόνο μια οικογένεια, η οποία διαμένει μέχρι σήμερα στην Καστοριά. Στην περίοδο του Εμφυλίου τα άδεια εβραϊκά σπίτια και η συναγωγή φιλοξένησαν τους ανταρτόπληκτους κατοίκους των γύρω οικισμών που συνέρευσαν κατά χιλιάδες στην πόλη. Το ισραηλιτικό σχολείο φιλοξένησε μεταπολεμικά παράρτημα του Β' Δημοτικού Σχολείου της πόλης και δύο ομάδες προσκόπων μέχρι την κατεδάφισή του τη δεκαετία του 1960. Η συναγωγή και η βιβλιοθήκη λεηλατήθηκαν και είχαν την ίδια κατάληξη, ενώ η θέση του εβραϊκού νεκροταφείου καταλήφθηκε από τον ελληνικό στρατό και το γηροκομείο της πόλης. Στη Θεσσαλονίκη συνεχίζει να υπάρχει η Στοά Καστοριά, στην Κωνσταντινούπολη σώζεται η αψίδα της συναγωγής της Καστοριάς, κάποια από τα κοινοτικά κτίρια και το σχολείο που έχει μεταβληθεί σε κατοικία, ενώ στο Τελ Αβίβ του Ισρα-

Το εβραϊκό νεκροταφείο στη θέση Ντόπλιτσα, όπου βρίσκεται σήμερα το στρατιωτικό πρατήριο και γηροκομείο της πόλης (Μ. Molho, *Histoire des Israelites de Castoria, Thessaloniki, 1938*)

ήλ και το νεκροταφείο Κιργιάτ Σαούλ υπάρχει ένα μνημείο για τους καστοριανούς Εβραίους, θύματα του Ολοκαυτώματος. Παρακάτω ο πληθυσμός των καστοριανών Εβραίων κατά τον 20^ο αι.

Απογραφή	1904	1928	1940	1945	1959	1973	1983
Άτομα	1600	1000	900	35	27	2	5

Οι Εβραίοι της Καστοριάς χάθηκαν από την πόλη στα τέλη Μαρτίου του 1944, μετά από 1000 περίπου χρόνια παρουσίας σε αυτή. Η εξαφάνιση αυτή δεν έγινε σταδιακά, αλλά στιγμιαία, αναπάντεχα, μαζικά και καθ' ολοκληρία. Σποραδικά εμφανίζονταν στον τοπικό μεταπολεμικό τύπο μικρά κείμενα με τη μορφή νοσταλγικών ενθυμήσεων, που έκαναν εντονότερο το αίσθημα της απουσίας αυτής. Τις δύο τελευταίες δεκαετίες, παράλληλα με την έκδοση ορισμένων βιβλίων με μαρτυρίες επιζώντων, αναθερμάνθηκε το ενδιαφέρον για τη μελέτη της ιστορίας των Εβραίων που κορυφώθηκε το 2008 με τη διεξαγωγή ενός επιστημονικού συνεδρίου στην πόλη. Χωροταξικά, τίποτα σχεδόν στην πόλη δεν δηλώνει κάτι σχετικό με την ύπαρξη εβραϊκής κοινότητας. Οι 20 περίπου σωζόμενες οικίες και καταστήματα γύρω από την σημερινή πλατεία Ομονοίας δεν προϊδεάζουν σε καμία περίπτωση ότι ανοικοδομήθηκαν από Εβραίους ιδιοκτήτες, ενώ το επιβλητικό κτίσμα που πέρασαν τις τελευταίες ώρες τους στην Καστοριά μένει κενό και παραμελημένο. Το μόνο που δηλώνει ρητά τη μνήμη τους είναι μια λιτή εγχάρακτη μαρμαρίνη στήλη, που τοποθετήθηκε το 1996 κοντά στο παραπάνω κτίσμα στη σημερινή οδό 15^{ης} Μερραρχίας.

Βιβλιογραφία

- Αλβανός Ρ., *Η εικόνα των Εβραίων της Καστοριάς μέσα από τον τοπικό Τύπο*, ανέκδοτη ανακοίνωση στο συνέδριο “Οι Εβραίοι της Καστοριάς”, ΑΤΕΙ Δυτ. Μακεδονίας, Καστοριά, 17 Οκτωβρίου 2008.
- Κοινωνικές και πολιτικές όψεις της συνύπαρξης Χριστιανών και Εβραίων στην πόλη της Καστοριάς στο Γ. Αντωνίου - Σ. Δορδανάς - Ν. Ζάϊκος - Ν. Μαραντζίδης (επιμ.) - *Το Ολοκαύτωμα στα Βαλκάνια*, Επίκεντρο, Θεσ/νίκη, 2011, σ. 352-378.
- Βέργου-Γκαμπέση Μ., *Οι Εβραίοι της Καστοριάς, Χρονικά*, φ. 147 (Ιαν. - Φεβ. '97), ΚΙΣ Ελλάδος, σ. 3-7.
- Bowman S., *Η αντίσταση των Εβραίων στην κατοχική Ελλάδα* (μτφρ. Ι. Μπενμαγιόρ), ΚΙΣ Ελλάδος, Αθήνα, 2012.
- Γιαννούσης Δ., *Οι Εβραίοι της Καστοριάς, Χρονικά*, φ. 41 (Σεπ. '81), ΚΙΣ Ελλάδος, σ. 10-19.
- Δορδανάς Σ., *Ο εκτοπισμός των Εβραίων της Καστοριάς μέσα από τα γερμανικά αρχεία: Το πρόβλημα των πηγών*, ανέκδοτη ανακοίνωση στο συνέδριο “Οι Εβραίοι της Καστοριάς”, ΑΤΕΙ Δυτ. Μακεδονίας, Καστοριά, 17 Οκτωβρίου 2008.
- Molho M., *Histoire des Israelites de Castoria, Thessaloniki, 1938*.
- Μόλχο Μ. – Νεχαμά Ι., *In memoriam: Αφιέρωμα εις την μνήμην των Ισραηλιτών θυμάτων του Ναζισμού εν Ελλάδι* (μτφρ. Γ. Ζωγραφάκης), Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, Θεσ/νίκη, 1974.
- Μωυσής Α., *Η ονοματολογία των Εβραίων της Ελλάδος*, Αθήνα, 1973.
- Ναχμία Μ., *Κραυγή για το αύριο*, Κάκτος, Αθήνα, 1989.
- Παπαστρατής Θ., *Στάχτες και δάκρυα στη λίμνη...Ιστορία των Εβραίων της Καστοριάς*, ΚΙΣ Ελλάδος, Αθήνα, 2010.
- Plaut J.E., *Greek Jewry in the Twentieth Century 1913-1983*, Associated University Presses, Cranbury, 1996.
- Stavroulakis N. - DeVinney T., *Jewish sites and Synagogues in Greece*, Talos, Athens, 1993.
- Συνόπουλος Λ., *Απομνημονεύματα ενός καστοριανού παιδιού της πιάτσας (1937-1957)*, Καστοριά, 1998.
- «Χρονικά», *Ο Εβραϊσμός της Ελλάδος τίμησε τη μνήμη των Εβραίων της Καστοριάς*, φ. 146 (Νοε. - Δεκ. '96), ΚΙΣ Ελλάδος, σ. 21, 22.
- Τσολάκης Π., *Η εβραϊκή συνοικία της Καστοριάς*, Δεδούσης, Θεσσαλονίκη, 1994.
- Εφημερίδα Καστοριά, φ. 141 (1.11.25), φ. 560 (18.2.34), φ. 569 (22.4.34), φ. 564 (20.5.34), φ. 566 (10.6.34), φ. 567 (17.6.34), φ. 568 (15.4.34).
- Εφημερίδα Ορεστιάς, φ. 318 (8.2.53).
- Εφημερίδα Νέα Καστοριά, φ. 32 (27.1.57), φ. 841 (14.4.73), φ. 1324 (1.7.83).

[Ο κ. **Βασίλειος Κωστόπουλος** είναι αρχιτέκτονας μηχανικός. Η παρούσα μελέτη δημοσιεύεται με πληρέστερη μορφή στον ιστότοπο istorikakastorias.blogspot.gr/.

Τράπεζα Αμάρ και Τράπεζα Ένωσις

Του ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΧΕΚΙΜΟΓΛΟΥ

Η έρευνα μας έχει δείξει ότι η τραπεζική προϊστορία της Θεσσαλονίκης ταυτίζεται πλήρως με την ιστορία των εβραϊκών τραπεζών της¹. Έχοντας ήδη μελετήσει τις τράπεζες Μοδιάνο² και Μπενβενίστε³, συγκεντρώνουμε στο κείμενο που ακολουθεί πληροφορίες για δύο ακόμη τραπεζικές επιχειρήσεις της Θεσσαλονίκης που λειτούργησαν με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας στην περίοδο του μεσοπολέμου.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΜΑΡ

Η Τράπεζα Αμάρ Α.Ε. αποτελεί τη μετεξέλιξη μικρότερων τραπεζικών γραφείων. Στις αρχές του εικοστού αιώνα λειτουργούσαν στη Θεσσαλονίκη τρία τραπεζικά γραφεία από μέλη της οικογένειας Αμάρ, με τις επωνυμίες των Μωυσή, Αβραάμ και Σαούλ Αμάρ. Υπήρχε επίσης και τραπεζικό γραφείο του Μ. Σ. Ασσαέλ.

1.1 Η προκάτοχη κατάσταση

Μωυσής Αμάρ. Το γραφείο του Μωυσή Αμάρ του Γιουδά ήταν το μεγαλύτερο. Ανήκε στην

πρώτη κατηγορία του επί τουρκοκρατίας επιμελητηρίου⁴. Η περιουσία του υπολογιζόταν σε 10.000 τουρκικές λίρες⁵. Το γραφείο αυτό πτώχευσε τον Αύγουστο του 1907. Το παθητικό του απέναντι σε πιστωτές της Θεσσαλονίκης έφτασε τις 27.345 χρυσές τουρκικές λίρες⁶.

Τι απέγινε ο Μωυσής Αμάρ. Μετά από την αναστολή πληρωμών, τα ίχνη του Μωίς Αμάρ χάνονται για μερικά χρόνια. Ίσως έζησε στη Γαλλία, δεδομέ-

νου ότι ήταν Γάλλος υπήκοος. Το 1925 τον βρίσκουμε ως συνεταιίρο στην παραγγελιοδοχική επιχείρηση του Φελίξ Αμάρ⁷. Το καλοκαίρι του 1939 άνοιξε δικό του γραφείο, στο ανώγειο της οδού Ερμού 1⁸. Θα πρέπει να ήταν πλέον σε μεγάλη ηλι-

κία. Στο δελτίο της νέας επιχείρησής του, στο ΕΒΕΘ, βρίσκουμε τη μοιραία σφραγίδα της διαγραφής, που τέθηκε σε όλες τις εβραϊκές επιχειρήσεις το Φεβρουάριο του 1943. Ο Μωυσής Αμάρ κατοικούσε στην οδό 25^{ης} Μαρτίου 39.

1 Ε. Χεκίμογλου, *Τράπεζες και Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 1987. Του ίδιου, «Εβραίοι τραπεζίτες της Θεσσαλονίκης επί τουρκοκρατίας», *Χρονικά* 131 (Μάιος-Ιούνιος 1994) σ. 22-29. Αναδημοσίευση στο ίδιο, *Θεσσαλονίκη. Τουρκοκρατία και μεσοπόλεμος*, Θεσσαλονίκη 1996, σσ.218-234. Βλ. στο ίδιο και το κείμενο «Ο Σεμτώβ πτώχευσε. Πιστωτικές πρακτικές στη Θεσσαλονίκη των αρχών του αιώνα», σσ. 235-244.
2 Ε. Χεκίμογλου, *Υπόθεση Μοδιάνο: Τραπεζικό κραχ στη Θεσσαλονίκη το 1911*, Θεσσαλονίκη 1991.
3 Ευφροσύνη Ρούπα & Ε. Χεκίμογλου, *Ιστορία της επιχειρηματικότητας στη Θεσσαλονίκη. Τόμος τρίτος. Η επιχειρηματικότητα στην περίοδο 1900-1940*, Θεσσαλονίκη 2004, σσ. 556-563.

4 J. Modiano, *Annuaire commerciale et administrative du vilayet de Salonique*, Salonique 1908.
5 E. Hekimoglou, «The Jewish Bourgeoisie in Thessaloniki, 1906-1911: Assets and Bankruptcies», *Διεθνές συνέδριο Jewish Communities of S.E. Europe*, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου Αίμου, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 178.
6 Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Αρχείο Τράπεζας της Ανατολής [εφεξής ΑΤΑ], φάκελος 1731, έγγραφα 28.8.1907 και 2.9.1907.
7 Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης. Μητρώο εγγραφής μελών [εφεξής ΕΒΕΘ] αρ. εγγραφής 3334. Εταιρικό συμβόλαιο 18693 συμβολαιογράφου Ιωάννου Παρθένου.
8 ΕΒΕΘ, αρ. 3334.

Ο Αβραάμ Χ. Αμάρ. Ο Αβραάμ ήταν επίσης ιδιοκτήτης τραπεζικού γραφείου. Στα 1906, η περιουσία του υπολογιζόταν σε 20.000 λίρες⁹, ενώ το γραφείο ανήκε στη δεύτερη κατηγορία του εμπορικού επιμελητηρίου¹⁰. Το 1907 ήταν πιστωτής του Μωσή Αμάρ¹¹. Στα 1915 συνέστησε τραπεζική εταιρεία με τον Μωσή Ασσαέλ¹².

Ο Μωσής Ασσαέλ. Στη συνέχεια, το τραπεζικό γραφείο του Μωσή Σ. Ασσαέλ εμφανίζεται αυτοτελές στην οδό Συγγρού 3. Λειτουργησε μέχρι το 1919¹³, οπότε και συγχωνεύθηκε στη νέα Τράπεζα Αμάρ Α.Ε.

Ο Σαούλ Αμάρ. Τραπεζικό γραφείο είχε και ο Σαούλ Αμάρ, που γεννήθηκε το 1881¹⁴. Εκτός από τις αμιγώς τραπεζικές εργασίες, εκτελούσε και παραγγελιοδοχικές. Λειτουργούσε τουλάχιστον από το 1907¹⁵ μέχρι το 1919¹⁶. Ο Σαούλ Αμάρ ήταν ιδιοκτήτης του εμπορικού κτιρίου «Μαζί Χαν», στην οδό Φράγκων 36¹⁷, όπου βρισκόταν και το γραφείο του.

9 E. Hekimoglu, "Assets", ό.π.

10 Modiano, ό.π.

11 ΑΤΑ, φάκελος 1731.

12 Πράξη συστάσεως εταιρείας' αρχείο Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης' αντίγραφο στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης (Οικονομική δραστηριότητα, α' μισό εικοστού αιώνα).

13 ΕΒΕΘ, αρ. 476.

14 Mathilde Tagger, *Greek Born Sephardim Deported from France during WWII*, στο <<http://www.sephardicstudies.org/pdf/grefrashoah.pdf>>, επίσκεψη 10.6.2012.

15 ΑΤΑ, φάκελοι 1731 και 17332.

16 ΕΒΕΘ, αρ. 250.

17 Θάλεια Μαντοπούλου-Παναγιωτοπούλου και Ε. Χεκίμογλου, *Κτηματολογικές Πηγές. Θεσσαλονίκη - Τέλη 19ου, αρχές 20ου αιώνα*, τόμος Β2 στην Ιστορία της Επιχειρηματικότητας στη Θεσσαλονίκη, Πολιτιστική Εταιρεία Επιχειρηματικής Θεσσαλονίκης 2004, σσ. 369 και 371 (οικόπεδα 388/10 και 388/11).

1.2 Η Τράπεζα Αμάρ Α.Ε.

Η Τράπεζα Αμάρ Α.Ε. συστήθηκε τον Ιανουάριο του 1920 με έδρα τη Θεσσαλονίκη και κεφάλαιο 1.200.000 δραχμές, διαιρεμένο σε 12.000 μετοχές των 100 δραχμών¹⁸. Μετά δίμηνο χορηγήθηκαν στη νέα τράπεζα δικαιώματα συστάσεως δανείων με ενέχυρο εμπορεύματα¹⁹.

► **Μέτοχοι.** Οι μετοχές μοιράστηκαν ως εξής: Ο Αβραάμ Χ. Αμάρ κατείχε 3.000, ο Σαούλ Α. Αμάρ 5.000, ο Μωσής Σ. Ασσαέλ 3.000 και ο Ελί Μ. Αλλαλούφ 1.000²⁰. Ο Αβραάμ Αμάρ εκλέχθηκε πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της νέας τράπεζας, αν και εγκαταστάθηκε στο Παρίσι²¹. Ο Σαούλ Αμάρ εγκαταστάθηκε και εκείνος στο Παρίσι, όπου ίδρυσε νέο τραπεζικό γραφείο. Ωστόσο, παρέμεινε εκείνος πρόεδρος της εταιρείας «Ανώνυμος Κτηματική και Γεωργική», με έδρα τη Θεσσαλονίκη²². Στη Θεσσαλονίκη παρέμεινε ο Μωσής Σ. Ασσαέλ, ιδρυτικό και σημαίνον στέλεχος του Ερυθρού Σταυρού της πόλης (1914)²³.

Στο διοικητικό συμβούλιο συμμετείχαν επίσης ο δικηγόρος Εμμανουήλ Σαλέμ²⁴ και ο έμπορος Ελί Α. Αμάρ, επίσης κάτοικοι Παρισίων. Ο προαναφερ-

18 Β. Δ. 14/27.1.1920, σύμφωνα με την αναφορά στους μετοχικούς τίτλους. Το καταστατικό της τράπεζας τροποποιήθηκε το 1923, οπότε και έγινε αύξηση του κεφαλαίου, καθώς και το 1937 (ΦΕΚ-ΔΕΑ, 230/5.7.1937).

19 Β. Δ. της 3.3.1920 (ΦΕΚ Α' 63/16.3.1920).

20 Γ. Μέγας-Δ. Τακάς, *Μετοχές και ομόλογα, Μακεδονία-Θεσσαλονίκη, 1870-1940*, Αθήνα 2000, 88.

21 ΦΕΚ, Δελτίο Ανωνύμων Εταιρειών [εφεξής ΦΕΚ-ΔΑΕ], 18.7.1934, 12.5.1936.

22 Στο συμβούλιο αυτής της εταιρείας συμμετείχαν επίσης από την οικογένεια Αλλατίνη οι Ντίνο Φερναντέζ (1867-1943) και Αλφρέδος ή Αλμπέρτος Μισραχή (1864-1940), ο πανταχού παρών δικηγόρος Εμμανουήλ Σαλέμ, πεθερός του Σαούλ Αμάρ, ο μέτοχος της Τράπεζας Αμάρ Μωσής Ασσαέλ, και οι Ιωσήφ Μπενουζίλιο, Δαβίδ Καλαμάρο, Λέων Κάστρο.

23 Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας, «Βιβλίο αντιγράφων επιστολών Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού Τμήματος Θεσσαλονίκης (1914-1918)».

24 Όπως προαναφέρθηκε, ο Σαούλ Αμάρ ήταν γαμβρός επί θυγατρί του διεθνούς φήμης δικηγόρου Εμμανουήλ Σαλέμ, ο οποίος πέθανε στο Παρίσι το 1940 σε ηλικία 80 ετών (ΑΤΑ, φ. 1736, έγγραφο 6.12.1910). Υιός και κληρονόμος του τελευταίου ήταν ο Ραφαήλ Σαλέμ, που παρακατέθεσε αριθμό μετοχών της υπό εκκαθάριση, πλέον, τράπεζας, στα 1952. Βλ. τη σημείωση 18. Ο Σαούλ Αμάρ πέθανε στο Αουσβιτς, όπου εκτοπίστηκε το 1943: Renaud de Rochebrune, Jean-Claude Hazera, *Les patrons français sous l'occupation*, Odile Jacob, Paris 1995, σ. 654.

θείς Ελί Αμάρ ήταν παραγγελιοδόχος, η επιχείρηση του οποίου διατηρήθηκε στη Θεσσαλονίκη από το 1901 ως το 1925²⁵. Μετά το 1925 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι. Τέλος, τρία μέλη του διοικητικού συμβουλίου κατοικούσαν στη Θεσσαλονίκη: Ήταν οι προαναφερθέντες Μωϋσής Σ. Ασσαέλ, Μωϋσής Ι. Αμάρ και Ελί Μ. Αλλαλούφ, ο οποίος είχε τη θέση του εντεταλμένου συμβούλου και διευθυντή της τράπεζας. Ο Αλλαλούφ κατοικούσε στην οδό Γραβιάς 14 και ο Ασσαέλ στη λεωφόρο Βασιλίσσης Όλγας 81²⁶.

► **Κεφάλαιο.** Την εποχή της σύστασης της τράπεζας, το κεφάλαιό της αντιστοιχούσε σε 12.000 χρυσές λίρες. Το 1923 έγινε αύξηση του κεφαλαίου, το οποίο διπλασιάστηκε σε 2.400.000 δραχμές, διαιρεμένο σε 24.000 μετοχές των 100 δραχμών. Εκδόθηκαν, έτσι, 12.000 νέες μετοχές το Νοέμβριο του 1923²⁷. Λόγω της υποτίμησης της δραχμής, όμως, η πραγματική αξία του νέου, αυξημένου κεφαλαίου, υπολειπόταν της πραγματικής αξίας του αρχικού.

► **Μεσολαβητικές εργασίες.** Σε ό,τι αφορά την πορεία της τράπεζας, τα διαθέσιμα στοιχεία δεν επιτρέπουν την εξαγωγή μιας ολοκληρωμένης εικόνας. Στη λογιστική κατάσταση του Δεκεμβρίου 1929²⁸, περίπου το 50% του ενεργητικού και του παθητικού αντιστοιχώς, καταλαμβάνουν οι λογαριασμοί ξένων νομισμάτων και ανταποκριτών, ενώ στους μετά το 1934 ισολογισμούς, οπότε και η διατήρηση λογαριασμών σε συνάλλαγμα δεν ήταν δυνατή, το ποσοστό αυτό σχεδόν μηδενίζεται. Το μεγάλο ειδικό βάρος των λογαριασμών ξένων νομισμάτων και ανταποκριτών²⁹ δείχνει ότι η προσοχή της τράπεζας είχε στραφεί στον προσπορισμό κερδών από την κίνηση του συναλλάγματος. Η ένδειξη αυτή ενισχύ-

25 Συνέταιρός του ήταν ο Ισαάκ Μ. Ασσέο.

26 ΦΕΚ-ΔΑΕ, 18.7.1934, 12.5.1936.

27 Πρβλ. τους μετοχικούς τίτλους, που δημοσιεύονται από τους Γ. Μέγα-Δ. Τακά, *ό.π.*, 89, με τον αντίστοιχο που δημοσιεύεται στο Ε. Χεκίμογλου (επιμ.), *Θεσσαλονίκη και Εθνική Τράπεζα 1913-1988*, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 53, προερχόμενο από το αρχείο της εν λόγω τράπεζας. Και οι τρεις τίτλοι παρακατατέθηκαν από τον Ραφαήλ, υίο Εμμανουήλ Σαλέμ. Βλ. και υποσημείωση 21.

28 ΦΕΚ-ΔΑΕ, 12/25.1.1930.

29 Στο ελληνικό υποκατάστημα της τράπεζας Αμερικαν Εξπρές Κόμπανυ του ιδίου έτους, οι αντίστοιχοι λογαριασμοί καλύπτουν 26% του παθητικού.

εται από την υψηλή αναλογία των ιδίων κεφαλαίων στο σύνολο των πιστώσεων, η οποία προσεγγίζει το 40%. Με άλλα λόγια, η τράπεζα προτιμούσε να επενδύει σε διαμεσολαβητικές πράξεις και όχι στις παραδοσιακές χρηματοδοτήσεις.

► **Χρηματοδοτήσεις.** Μετά τις αλλαγές στην ελληνική οικονομία και τη συρρίκνωση των κερδών εκ συναλλάγματος (1929-1931), η Τράπεζα Αμάρ διεύρυνε τις δανειοδοτικές τοποθετήσεις της, διατηρώντας σταθερή την αναλογία των ιδίων κεφαλαίων, με τη δημιουργία υψηλών αποθεματικών. Όπως δείχνει η λογιστική κατάσταση του έτους 1934 και κυρίως οι ισολογισμοί των ετών 1936 και 1938³⁰, η ποσοστιαία κερδοφορία (*ecart*) επί των χορηγήσεων ήταν υψηλή, κυμαινόμενη μεταξύ 7,5% και 7,9%, γεγονός που επέτρεπε ανάλογη συνολική κερδοφορία.

► **Κερδοφορία.** Το 1920 τα καθαρά κέρδη της τράπεζας ήταν 821.000 δραχμές και το 1921 1.192.000 δραχμές. Με δεδομένα τα κεφάλαιά της, το ποσο-

30 ΦΕΚ-ΔΑΕ, 143/19.6.1934, 29/13.2.1937 και 185/2.6.1939.

στό του κέρδους ήταν εξαιρετικά υψηλό (30% και 50% αντιστοίχως)³¹.

Το 1936 τα κέρδη της τράπεζας ήταν 1.472.000 και το 1938 έφτασαν τα 2.673.000 δραχμές, κυμάνθηκαν δηλαδή σε χαμηλότερο αλλά αξιόλογο ποσοστό έναντι των ιδίων κεφαλαίων που είχαν ανέλθει σε 26.000.000 δραχμές, μετά από διαδοχικές αποθεματοποιήσεις. Ταυτόχρονα, η τράπεζα κατάφερε να διατηρεί υψηλό βαθμό ρευστότητας. Δεν είναι, λοιπόν, τυχαίο, που ο διευθύνων σύμβουλος Ελί Αλλαλούφ διατήρησε τη θέση του σε όλη τη γνωστή διάρκεια της επιχείρησης³².

Η τράπεζα στεγαζόταν στην οδό Φράγκων³³. Ήταν συγγενές ίδρυμα με την Τράπεζα Σαούλ Αμάρ των Παρισίων³⁴, η οποία παρείχε πιστώσεις σε μικροεμπόρους και βιοτέχνες³⁵.

► **Το τέλος.** Το τελευταίο διοικητικό συμβούλιο της Τράπεζας Αμάρ εξελέγη το 1942. Όπως και οι άλλες εβραϊκές επιχειρήσεις, κλείστηκε από τις γερμανικές αρχές κατοχής το 1943. Το 1947 άρχισε η εκκαθάριση της τράπεζας, με εκκαθαριστές τους Ζοζέφ Νεχαμά, Ροβέρτο Ασσαέλ και Ίζι Ματαλόν³⁶.

► **Ο γιος του Σαούλ Αμάρ.** Γιος του Σαούλ Αμάρ (και εγγονός του Εμανουήλ Σαλέμ) ήταν ο Αντρέ Αμάρ (1908-1990), ο οποίος ασχολήθηκε με τον κλάδο της τράπεζας στο Παρίσι. Σύζυγός του ήταν η Ζακλίν (1909-1987), εγγονή του Κάρολου Αλλαλατίνι (από τη μητέρα της Ελέν). Το ζεύγος Αντρέ Αμάρ αναδείχθηκε στη γαλλική αντίσταση³⁷.

31 Γ. Χριστοδούλου, *Η Θεσσαλονίκη κατά την τελευταία εκατονταετία: Εμπόριον βιομηχανία, βιοτεχνία*, Θεσσαλονίκη 1936, σ. 261.

32 Γ. Μέγας-Δ. Τακάς, ό.π., 88.

33 Department of Overseas Trade, *Economic Conditions in Greece*, London 1921, σ. 48.

34 Χριστοδούλου, ό.π.

35 Jacques Valette, *Vie économique et sociale, des grands pays de l'Europe occidentale et des Etats-Unis: début du XXe siècle-1939*, Société d'Édition d'Enseignement Supérieur, Paris 1976, σ. 122.

36 Γ. Μέγας-Δ. Τακάς, ό.π., 88.

37 David Diamant, *250 combattants de la Résistance témoignent: témoignages recueillis de septembre 1944 à décembre 1989*, Editions L'Harmattan, Paris 1991, σ. 260-261. Βλ. και Jewish Women: A Comprehensive Historical Encyclopedia, λήμμα Jacqueline Mesnil-Amar, <<http://jwa.org>> επίσκεψη 10.6.2012.

2. ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΝΩΣΙΣ ΑΕ

Η τράπεζα αυτή ιδρύθηκε το 1926 από τους: Μάρκο Ιακώβ Μοσερί, Γεσούα Δαβίδ Περαχά, Αλβέρτο Ματαράσο, Αλβέρτο Νεχαμά και Ιωσήφ Δαβίδ Νεχαμά.

2.1 Η προκάτοχη κατάσταση

Η πορεία για το σχηματισμό του τραπεζικού οίκου «Ένωσις» ξεκίνησε το Φεβρουάριο του 1917, όταν οι Μάρκο Μοσερί, Γεσούα Περαχά και Ιωσήφ Νεχαμά, μαζί με το Λάζαρο Νεφουσή (ο Μοσερί ιταλός και οι λοιποί έλληνες υπήκοοι), συνέστησαν επιχείρηση για να πραγματοποιήσουν τραπεζικές και ασφαλιστικές εργασίες³⁸.

Ο Μάρκος Μοσερί ήταν υπάλληλος της Τράπεζας Αθηνών, τουλάχιστον ως το 1915³⁹. Κατοικούσε στην οδό Μαυροκορδάτου 15⁴⁰. Το 1917 ίδρυσε δικό του τραπεζικό γραφείο⁴¹, που βρισκόταν στην οδό Τραπεζίης⁴². Ο Γεσούα Περαχά, αν δεν πρόκειται για συνωνυμία, ήταν τραπεζίτης, που συμμετείχε στη βραχύβια εταιρεία «Γκατένιο, Σιμχά, Περαχά», η οποία λειτούργησε ανάμεσα στα 1905 και 1906, οπότε και ανέστειλε τις πληρωμές της, με παθητικό 12.000 λιρών⁴³. Κατοικούσε στην οδό Ερμού 77⁴⁴. Όσο για τον Ιωσήφ Νεχαμά, ήταν ο γνωστός ιστοριογράφος, στον οποίον οφείλουμε την «Ιστορία των Ισραηλιτών της Θεσσαλονίκης». Εκτός από εκπαιδευτικός και συγγραφέας, η μεγάλη αυτή προσωπι-

38 ΕΒΕΘ, 405.

39 Τότε ενεγράφη μέλος του Ερυθρού Σταυρού, δηλώνοντας διεύθυνση «Τράπεζα Αθηνών» (σύμφωνα με το ανέκδοτο μητρώο μελών του Ε.Ε.Σ.). Αναφέρεται και στον ονομαστικό κατάλογο των υπαλλήλων της τράπεζας, οι οποίοι προτάθηκαν να χρησιμοποιηθούν για την απογραφή του 1913. Σύμφωνα με ένδειξη που σημειώθηκε δίπλα στο όνομά του, κατοικούσε στην Αγία Τριάδα. Β. Δημητριάδης, «Ο πληθυσμός της Θεσσαλονίκης και η ελληνική κοινότητά της κατά το 1913», *Μακεδονικά* 23 (1983), σ. 105.

40 Ε. Φλέμιγγερ, *Εμπορικός Οδηγός Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 1930, 132.

41 Χριστοδούλου, σ. 260.

42 Department of Overseas Trade, σ. 48.

43 ΑΤΑ, φάκελος 1731, έγγραφο 21.4.1906. Η συνεργασία μεταξύ των οικογενειών Μοσερί και Περαχά εντοπίζεται και στην περίπτωση των Λεβή Μοσερί και Ααρών Περαχά, που ίδρυσαν το 1919 επιχείρηση που εμπορευόταν υφάσματα· ΕΒΕΘ, αρ. 517.

44 Φλέμιγγερ, σ. 133.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Δάνεια και καταθέσεις της Τράπεζας Ένωσις

	Ιαν 1928	Μάιος 1928	Ιούνιος 1930	Μάρτιος 1931	Δεκ 1931	Δεκ 1932	Μάιος 1934	Δεκ- 1934	Δεκ 1936	Δεκ 1937	Δεκ 1938
Δάνεια	44	44	51	63	45	44	52	64	61	72	75
Κατά- θέσεις	31	28	33	47	34	27	37	47	40	45	45

κότητα του εικοστού αιώνα, υπήρξε άριστος τραπεζίτης, που συνέχισε να εξασκεί το επάγγελμα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950⁴⁵. Για τον Νεφουσή, γνωρίζουμε μόνο ότι ήταν ιδιοκτήτης μικρών οικοπέδων κοντά στην Εγνατία⁴⁶.

Το έναυσμα για την ίδρυση του τραπεζικού γραφείου μπορεί ίσως να αποδοθεί στην παράλληλη κυκλοφορία δραχμών και γαλλικών νομισμάτων, η οποία σε συνδυασμό με την παρουσία και την καταναλωτική ζήτηση των ξένων συμμαχικών στρατευμάτων, αλλά και την έλλειψη τροφίμων, συνιστούσε ένα ιδιόρρυθμο, αλλά προκλητικό πεδίο για τραπεζικές δραστηριότητες. Η παρουσία της κυβέρνησης Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη καθιστούσε το τοπίο περιπλοκότερο⁴⁷.

Λίγο μετά το 1919, ο Νεφουσή αποχώρησε από την επιχείρηση, που είχε τη μορφή ομόρρυθμης εταιρείας⁴⁸, και εγκαταστάθηκε στη Λυών⁴⁹.

Το 1923 δημιουργήθηκε μια άλλη επιχείρηση, με αντικείμενο την εμπορία αποικιακών⁵⁰. Συμμετείχαν ο Αλβέρτος Ματαράσο, ισπανός υπήκοος, που εμπορευόταν στη Θεσσαλονίκη από το 1905⁵¹, ο γνωστός μας Ιωσήφ Νεχαμά και ο αδελφός του

Αλβέρτος Νεχαμά. Η επιχείρηση αυτή διατηρήθηκε μέχρι την 1.10.1926.

2.2 Η Τράπεζα Ένωσις

Όλα αυτά τα πρόσωπα, τα οποία ήταν αναμειγμένα στις δύο προαναφερθείσες επιχειρήσεις, δηλαδή το τραπεζικό γραφείο και το εμπορικό κατάστημα αποικιακών, συνεταιρίστηκαν το 1926 και ίδρυσαν μία ανώνυμη τραπεζική εταιρεία.

Μέτοχοι. Βασικός μέτοχος ήταν ο Αλβέρτος Νεχαμά⁵², ο οποίος κατέβαλε τις 19.000 από τις 50.000 αγγλικές λίρες, που αποτελούσαν το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας, διαιρεμένο σε 5.000 μετοχές των 10 λιρών. Ο Ιωσήφ Νεχαμά συνέβαλε με το ακίνητο στο οποίο στεγάσθηκε η τράπεζα, στην οδό Ερμού 6, αξίας 5.000 λιρών, ενώ τα υπόλοιπα καταβλήθηκαν από τους άλλους τρεις εταίρους⁵³.

Εκτός από τους πέντε επιχειρηματίες που προαναφέρθηκαν, στο πρώτο διοικητικό συμβούλιο συμμετείχαν ο Λάζαρος (Ελιέζερ) Νεφουσή, κάτοικος της Λυών, ο ασφαλιστής Σαμ Μορδώχ, γενικός διευθυντής της ασφαλιστικής εταιρείας Victoria de Berlin και μέτοχος της «Ελληνικής Χαρτοποιίας» και ο Αρμάνδος Μενασέ, που δεν εντοπίστηκε σε άλλη πηγή.

Από τη σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου του έτους 1930⁵⁴ απουσιάζει ο Μοσερί⁵⁵. Στη θέση του, ως μέλος, είχε διοριστεί ο Ισαάκ Σαρράνο, με την

45 Πληθώρα ειδήσεων περί της εξεταζόμενης τράπεζας, με αναφορά στο πρόσωπο του Ιωσήφ Νεχαμά ως διευθύνοντος, βλ. στην εφημερίδα «Μακεδονία», των ετών 1955-1956.

46 Μαντοπούλου-Παναγιωτοπούλου και Ε. Χεκίμογλου, σ. 196, (οικόπεδα 4/7 και 4/9).

47 Ε. Χεκίμογλου, «Ένα νόμισμα για δύο κυβερνήσεις», *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος στη Θεσσαλονίκη*, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Θεσσαλονίκη 1994, σσ. 75-90.

48 ΕΒΕΘ, αρ. 517.

49 Γ. Μέγας-Δ. Τακάς, σ. 120, όπου σημειώνεται ότι στα 1926 ο Νεφουσή ήταν κάτοικος Λυών.

50 ΕΒΕΘ, αρ. 957.

51 Σύμφωνα με σημείωση στο ΕΒΕΘ, αρ. 4223 δελτίο αναγγελίας προσωπικής επιχείρησης με εμπορικές αντιπροσωπείες που ίδρυσε αργότερα.

52 Το 1930, ο Αλβέρτος Νεχαμά ήταν πρόξενος της Πολωνίας. ΦΕΚ-ΔΑΕ, 170/18.6.1932.

53 Γ. Μέγας-Δ. Τακάς, σ. 120.

54 ΦΕΚ-ΔΑΕ, 170/18.6.1932.

55 Ο Μοσερί συμμετείχε και στην πρώτη οργανωτική επιτροπή της ΔΕΘ. Βρισκόταν εν ζωή το Δεκέμβριο του 1932, όπως μαθαίνουμε από την κοσμική στήλη της «Μακεδονίας» (2/12/1932, σ. 2).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Σύνθεση και εξέλιξη χρηματοδοτήσεων της Τράπεζας Ένωσης

Δάνεια	Ιαν 1928	Μάιος 1928	Ιούνιος 1930	Μάρτιος 1931	Δεκ 1931	Δεκ 1932	Μάιος 1934	Δεκ- 1934	Δεκ 1936	Δεκ 1937
Προεξο- φλήσεις	12	10	23	30	18	6	14	18	25	32
Ανοιχτοί Λ/σμοί	19	15	8	12	8	10	18	20	13	12
Εγγυημένα Δάνεια	14	19	20	21	18	28	32	14	23	28

ιδιότητα του «διευθυντού, διαχειριστού κτημάτων», κάτοικος Θεσσαλονίκης στην λεωφόρο Στρατού 13. Η σύνθεση του συμβουλίου παρέμεινε η ίδια το 1932⁵⁶, ενώ το 1936 απουσιάζει το όνομα του Σαρράνο.

► **Εργασίες.** Οι καταθέσεις και οι δανειοδοτήσεις της τράπεζας αυξήθηκαν ισόρροπα μέχρι τις αρχές του 1931 και υποχώρησαν στη συνέχεια, με κατώτατο όριο το Δεκέμβριο του 1932. Στη συνέχεια εκδηλώθηκε ανάκαμψη. Τα επίπεδα του Μαρτίου 1931 επιτεύχθηκαν ξανά στα τέλη του 1934. Στη συνέχεια, η πιστωτική επέκταση της τράπεζας συνεχίστηκε, ενώ τα διαθέσιμα της παρέμειναν στάσιμα. Το κενό καλύφθηκε με εξωτερικό δανεισμό και με μείωση του δείκτη ρευστότητας.

► **Χρηματοδοτήσεις.** Οι χρηματοδοτήσεις στο σύνολό τους εξελίχθηκαν ανοδικά, με την εξαίρεση της υφεσιακής περιόδου Μάρτιος 1931-Δεκέμβριος 1932. Η σύνθεση των δανείων με βάση τη διάκριση σε προεξοφλήσεις, ανοιχτούς λογαριασμούς και εγγυημένα δάνεια, παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις. Για την κατανόησή τους πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι πρόκειται για μορφές βραχυπρόθεσμης πίστης, που

παρέχουν μεγάλη ευελιξία και δυνατότητα στον πιστωτικό φορέα να μεταβάλει τη σύνθεσή τους ανάλογα με τις βραχυχρόνιες εποχικές ανάγκες, αλλά και τις μεσοπρόθεσμες τάσεις της αγοράς.

► **Προεξοφλήσεις.** Οι προεξοφλήσεις παρουσίασαν έντονη αυξητική τάση μέχρι το Μάρτιο του 1931. Είναι φανερό ότι τα πρώτα χρόνια, η τράπεζα στήριξε την πιστωτική της επέκταση στην προεξόφληση χρεογράφων. Στην περίοδο της κρίσης (1931-1932), οι προεξοφλήσεις συρρικνώνονται, για να ανακάμψουν στη συνέχεια, με σταθερή αυξητική τάση.

► **Εγγυημένοι λογαριασμοί.** Οι εγγυημένοι λογαριασμοί αποτέλεσαν το βασικό όχημα πιστωτικής επέκτασης της τράπεζας. Η εξέλιξή τους παρουσιάζει σταθερότητα μέχρι το 1931, εν συνεχεία ολιγόμηνη κάμψη και έπειτα ραγδαία αύξηση στην περίοδο της μεγάλης κρίσης (1932-1934).

► **Ανοιχτοί λογαριασμοί.** Τέλος, οι ανοιχτοί λογαριασμοί χρησιμοποιήθηκαν ως συμπληρωματικό μέσο πιστωτικής επέκτασης στη δύσκολη περίοδο 1932-1934, για να περιοριστεί στη συνέχεια. Είναι φανερό ότι η τράπεζα στηρίχθηκε σε επίλεκτους,

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 Ποσοστό κερδοφορίας της Τράπεζας Ένωσης επί των ιδίων και επί των συνολικών κεφαλαίων

%	Δεκ-31	Δεκ-32	Δεκ-34	Δεκ-36	Δεκ-37	Δεκ-38
Επί ιδίων	6,48	4,12	5,50	3,39	4,83	5,08
Επί συνολικών	12,55	7,65	8,55	7,49	10,00	10,73

56 ΦΕΚ-ΔΑΕ, 170/18.6.1932.

φερέγγυους δανειολήπτες, περιορίζοντας δραματικά τις προεξοφλήσεις. Από το 1934, οι προεξοφλήσεις θεωρούνται και πάλι ασφαλείς, η ζήτηση σε εγγυημένους λογαριασμούς πιθανόν περιορίζεται, ή θεωρείται ανεπιθύμητη λόγω της πτώσης των τιμών των ακινήτων και της έλλειψης ζήτησης, με αποτέλεσμα την αναστροφή της σχέσης υπέρ των προεξοφλήσεων και τη μείωση των ανοιχτών λογαριασμών.

► **Κερδοφορία.** Οι μεταβολές στη σύνθεση των πιστώσεων και στη σύνθεση των κεφαλαίων είχαν άμεσες συνέπειες στην πορεία της κερδοφορίας, λόγω της απασχόλησης ολοένα και περισσότερων ξένων κεφαλαίων. Επίσης, ο περιορισμός των διαθέσιμων επέδρασε στον δείκτη ρευστότητας της τράπεζας, ο οποίος τα τελευταία προπολεμικά χρόνια είχε πτωτική τάση. Είναι πάντως εντυπωσιακό, ότι παρά τους κινδύνους η Τράπεζα διατήρησε την κερδοφορία της ακόμη και στα καταστροφικά χρόνια 1931-32, όταν η διεθνής ύφεση διέλυσε την ελληνική οικονομία.

Η Τράπεζα Ένωσης συνέχισε τις δραστηριότητές της και μεταπολεμικώς. Τέθηκε υπό εκκαθάριση το 1958.

Επίλογος

Στην περίοδο του μεσοπολέμου πολλές ελληνικές τράπεζες έκλεισαν. Οι δύο τράπεζες στις οποίες αναφερθήκαμε όχι μόνον επιβίωσαν, αλλά παρουσίασαν και υψηλή κερδοφορία, για διαφορετικούς λόγους η κάθε μία. Σε εποχή μεγάλης ύφεσης διατήρησαν την αναγκαία ρευστότητα και με εξαίρεση την περίοδο 1932-33 (στη διάρκεια της οποίας έκλεισαν τα μισά εμπορικά καταστήματα της Θεσσαλονίκης) εμφανίζουν επέκταση των εργασιών τους. Ελπίζουμε ότι η απόκτηση και μελέτη των αρχείων τους θα επιτρέψει την εξαγωγή συμπερασμάτων πολύτιμων όχι μόνον για την οικονομική ιστορία για την εφαρμοσμένη τραπεζική σε μια εποχή που δυστυχώς μοιάζει ολοένα και περισσότερο με το μεσοπόλεμο.

[Ο κ. **Ευάγγελος Χεκίμογλου** είναι ιστορικός ερευνητής. Τα ντοκουμέντα που συνοδεύουν τα κείμενα είναι από το Αρχείο του κ. Μωυσή Κ. Κωνσταντίνου].

Οι σεισμοί της Κεφαλονιάς

Η συμβολή του Ισραηλινού Πολεμικού Ναυτικού

Πριν από 60 χρόνια, τον Αύγουστο του 1953, ο Εγκέλαδος σάρωνε καταστροφικά τα τρία νησιά του Ιονίου (Κεφαλονιά, Ζάκυνθο, Ιθάκη). Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία στα τρία νησιά υπήρξαν 455 νεκροί, 21 αγνοούμενοι, 4.280 τραυματίες, 120.000 άστεγοι δεδομένου ότι από 33.300 σπίτια διασώθηκαν μόνον 467. Πολιτισμός αιώνων χάθηκε σχεδόν ολοκληρωτικά.

Η πρώτη ξένη βοήθεια που έφτασε στην Κεφαλονιά ήταν 4 Ισραηλινά πολεμικά - κορβέτες που βρισκόνταν στην Πάτρα. (Σημειώνεται ότι το Κράτος του Ισραήλ τότε είχε μόνον 5 χρόνια ζωής). Αργότερα ήρθαν πλοία του ελληνικού, βρετανικού, αμερικανικού στόλου. Σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας, η πρώτη δύναμη διάσωσης που κατέφθασε σε τόπο καταστροφής αναλάμβανε και τον συντονισμό της επιχείρησης. Εφόσον το Ισραηλινό Πολεμικό Ναυτικό ήταν το πρώτο που έφθασε στην Κεφαλονιά, ανέλαβε τον έλεγχο και συντόνισε τις επιχειρήσεις διάσωσης του ελληνικού, αμερικανικού και βρετανικού στόλου. Για τρία μερόνυχτα, οι 450 Ισραηλινοί ναύτες εργάστηκαν πυρετωδώς μαζί με τους Αμερικανούς και τους Βρετανούς για τη διάσωση των κατοίκων των ελληνικών νησιών, σώζοντας εκατοντάδες ανθρώπους από βέβαιο θάνατο, μεταφέροντας 400 βαριά τραυματισμένους στην ενδοχώρα και παρέχοντας ιατρική περίθαλψη σε 16.000 άτομα.

Ο ελληνικός λαός εξέφρασε με κάθε τρόπο την ευγνωμοσύνη του. Ο τότε βασιλιάς της Ελλάδος, Παύλος, ήρθε προσωπικά να χαιρετίσει τους Ισραηλινούς ναυτικούς τιμώντας τους διοικητές της επιχείρησης Σλόμο Ερέλ και Ιτσακ Ντβίρι με παράσημα. Ο ελληνικός Τύπος χαρακτήρισε την ισραηλινή δύναμη «στόλο της αγάπης και ελπίδας» και «Ισραηλινούς ναύτες σωτηρίας».

Και άλλο στιγμιότυπον από την ξένη βοήθειαν προς τους σεισμοπαθείς του Ιονίου: Νοσοκόμοι του Ισραηλ μεταφέρουν εις αμερικανικόν ελικόπτερον μίαν έγκυον Αργοστολίτισσαν. («Ακρόπολις», 16/8/1953).

Οι παλαιοί Κεφαλονίτες ποτέ δεν ξέχασαν την σημαντική ισραηλινή βοήθεια κατά τις τραγικές εκείνες μέρες. Για την ιστορία αναφέρεται ότι ειδικά στη Ζάκυνθο που στερείτο πόσιμο νερό το Ισραηλινό Ναυτικό πρόσφερε εμφιαλωμένο νερό σε αναγνώριση του ότι στο νησί αυτό, χάρις στον Μητροπολίτη Χρυσόστομο (Δημητρίου) και στον Δήμαρχο Λουκά Καρρέρ, κατά το Ολοκαύτωμα διασώθηκε ολόκληρη η εκεί Ισραηλιτική Κοινότητα.

Το Αργοστόλι ποτέ δεν ξέχασε την αυθόρμητη, ανθρώπινη ισραηλινή προσφορά. Έτσι, μεταξύ άλλων κατά καιρούς εκδηλώσεων, στις **22 Νοεμβρίου 1998** ο Δήμος Αργοστολίου ανάρτησε αναμνηστική πλάκα στην πλατεία μπροστά στη Μητρόπολη και οργάνωσε τελετή που περιελάμβανε ομιλία του τ. υπουργού Γεράσιμου Αποστολάτου, ομιλία του ιστορικού της Κεφαλονιάς Αγγελο-Διονύση Δεμπόπου με θέμα

«Σεισμοί 1953: Οι σωτήρες από το πουθενά», μηνύματα του Ισραηλινού ε.α. ναυάρχου Σλόμο

Ερέλ (που ήταν επικεφαλής της Ισραηλινής ναυτικής μοίρας), του Έλληνα ε.α. ναυάρχου Νίκου Σταθάκη (συνδέσμου μεταξύ του ελληνικού και του αγγλικού στόλου για την παροχή βοήθειας). Κατά την τελετή υπήρξε έκθεση σχετικών φωτογραφιών από τις εφημερίδες του 1953, ανταλλαγή αναμνηστικών πλακετών μεταξύ του Δημάρχου Γ. Φόρτες, του πρέσβη του Ισραήλ Ραν Κουριέλ και του προέδρου της επιτροπής για την 50ετηρίδα του Ισραήλ κ. Μ. Κωνσταντίνη.

Φέτος, στις **20 Αυγούστου 2013**, οι τοπικές αρχές της Κεφαλονιάς παρέδωσαν στον πρέσβη του Ισραήλ στην Ελλάδα, κ. Αριε Μέκελ, τιμητική διάκριση ως χειρονομία ευγνωμοσύνης για την προ 60 χρόνων βοήθεια.

Άνδρες των Ισραηλινών πολεμικών πλοίων τα οποία έφθασαν εκ των πρώτων εις τον τόπον της καταστροφής μεταφέροντες τραυματίας. («Τα Νέα», 24/8/1953).

Ερέλ (που ήταν επικεφαλής της Ισραηλινής ναυτικής μοίρας), του Έλληνα ε.α. ναυάρχου Νίκου Σταθάκη (συνδέσμου μεταξύ του ελληνικού και του αγγλικού στόλου για την παροχή βοήθειας). Κατά την τελετή υπήρξε έκθεση σχετικών φωτογραφιών από τις εφημερίδες του 1953, ανταλλαγή αναμνηστικών πλακετών μεταξύ του Δημάρχου Γ. Φόρτες, του πρέσβη του Ισραήλ Ραν Κουριέλ και του προέδρου της επιτροπής για την 50ετηρίδα του Ισραήλ κ. Μ. Κωνσταντίνη.

Φέτος, στις **20 Αυγούστου 2013**, οι τοπικές αρχές της Κεφαλονιάς παρέδωσαν στον πρέσβη του Ισραήλ στην Ελλάδα, κ. Αριε Μέκελ, τιμητική διάκριση ως χειρονομία ευγνωμοσύνης για την προ 60 χρόνων βοήθεια.

Αργοστόλι μετά σεισμόν

Ανταπόκρισις της *Ελένης Γ. Βλάχου*, στην «Καθημερινή» της 18ης Αυγούστου 1953

Φθάνοντας στό Άργοστόλι, νομίζεις ότι έγινε συμμαχική αποβασις. Όλος ο όρμος είναι γεμάτος πολεμικά καράβια. Τέσσερα του Ίσραήλ, έξη έγγλέζικα, πέντε άμερικανικά, δύο ιταλικά και τό μεγάλο θηρίο, ό «Φραγκλίνος Ρούσβελτ», πού όρθώνεται μετάλλινος κολοσσός και κάνει όλα τά άλλα νά μοιάζουν μέ παιχνίδια. Και έλληνικά βαπόρια τής γραμμής, καΐκια, ό «Πολεμιστής».

Στήν μισογκρεμισμένη αποβάθρα, τά είδη όρθώνονται βουνά ολόκληρα. [...] Τά καράβια τά ισραηλινά, πού είχάν βρεθί είς τάς Πάτρας και έτρεξαν είς τόν τόπο τής καταστροφής. Τί δέν έδωσαν, και μέ τί ψυχή δέν δούλεψαν, μέ τί τάξι, μέ τί κουράγιο. Νέα παιδιά, γεροδεμένα, ψυχωμένα, κατέβηκαν μέσα στά έρειπωμένα σπίτια, σήκωναν τραυματίες στα χέρια, ξεθάψανε νεκρούς, δέσανε τραύματα, έφεραν νερό, στήσανε

ιατρεία. [...] Τό δράμα παραμένει παντού. Καμιά φορά έχει και μιά γλυκύτατη όψι. Ένα μπογαλάκι χαμογελάει ζωηρά σέ όσους τό κυττάζουν. Είναι σαράντα ήμερών κοριτσάκι, ώραιότατο, ξανθό, μέ πελώρια μάτια. Ό σεισμός τής σκότωσε τήν μάνα τής, τήν Σοφία Εύαγγελάτου, είκοσι χρονών, και τόν πατέρα τής, Δημήτρη, είκοσι πέντε. Αυτή, ένα μαδερι τήν προστάτευσε και τήν έστειλε να ζήση όρφανή σέ ένα κακό κόσμο...

Συμβολή στην «Μικρή Ιστορία»

► Από την παρουσία των Εβραίων στην Ελληνική ζωή

Η καταγραφή προσωπικών αναμνήσεων, ατομικών γεγονότων και προφορικών μαρτυριών που συμπληρώνουν και φωτίζουν τα συμβάντα μιάς εποχής, συνθέτουν τη «Μικρή Ιστορία». Η «Μικρή Ιστορία», χρήσιμη και γόνιμη προσφορά ιδιωτών (που υπήρξαν οι ίδιοι πρωταγωνιστές ή απλοί μάρτυρες των γεγονότων ή ερευνητές στοιχείων) συνθέτει τη μνήμη της κοινωνίας, αποτελεί ιδιαίτερη δυναμική πηγή της Ιστορίας. Μέσω της έρευνας και προβολής αναμνήσεων και διάσπαρτων μικρών ή μεγάλων ιστορικών ντοκουμέντων αναπλάθεται το παρελθόν με αποτέλεσμα να ολοκληρώνεται η εικονογραφία συγκεκριμένων περιόδων. Τα όσα παρουσιάζει η «Μικρή Ιστορία» καταγράφουν, διδάσκουν, προβληματίζουν.

Ιδιαίτερα τα δημοσιεύματα που συνδέονται με την από αιώνων συνεχή εβραϊκή παρουσία στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά ενδιαφέροντα δεδομένου ότι οι Ναζί μαζί με τους ανθρώπους κατέστρεψαν τα αρχεία των Ισραηλιτικών Κοινοτήτων και κάθε τι που αναφερόταν στη γόνιμη παρουσία των Εβραίων στη ζωή διαφόρων ελληνικών πόλεων. Τα «Χρονικά» είναι ευγνώμονα σε όσους αποστέλλουν σχετικά στοιχεία.

► Την 28η Οκτωβρίου 1940

Η ξαφνική ανάμιξη της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, την 28η Οκτωβρίου 1940, έδωσε την ευκαιρία να αναδειχθούν οι αξίες, τα προτερήματα, η δύναμη ψυχής και ανδρείας του ελληνικού λαού. Ο κάθε Έλληνας και η κάθε Ελληνίδα έκαναν το καθήκον τους στον υπέρτατο βαθμό.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΓΕΣ στον Πόλεμο έλαβαν μέρος 12.898 Εβραίοι και είχαν 513 νεκρούς και 3.743 τραυματίες.

Εμβληματική προσωπικότητα της μεγάλης μάχης του Ελληνισμού υπήρξε ο Εβραίος κατά το θρήσκευμα συνταγματάρχης **Μαρδοχαίος Φριζής**, ο πρώτος ανώτερος αξιωματικός που σκοτώθηκε ηρωικά στην πρώτη γραμμή του μετώπου, στις 5 Δεκεμβρίου 1940. Έχει μείνει ως χαρακτηριστική η εικόνα του Φριζή, ο οποίος πάνω στο άλογό του, προέτρεπε τους στρατιώτες του να πολεμήσουν στο όνομα της Παναγίας. «Εμπρός παιδιά, κι η Παναγιά μαζί μας», έλεγε.

Παρακάτω καταχωρούνται αναμνήσεις ενός απλού στρατευμένου πολίτη από την πρώτη ημέρα του πολέμου.

Το Μνημείο Πεσόντων Εβραίων στον Πόλεμο του 1940 στη Θεσσαλονίκη.

28η Οκτωβρίου 1940: η πρώτη μέρα

Του Ισαάκ Ρούσσο

Η 28η του Οκτώβρη 1940 με βρήκε κληρωτό στο 11ο λοχό του 19ου Συντάγματος πεζικού Σερρών, όπου γεννήθηκα και μεγάλωσα.

...Ο επιλοχίας Γιώργος ήλθε λίγο λαχανιασμένος, το πρόσωπό του ήταν χλωμό, μ' αγκάλιασε και μου είπε: «Ζακίνο... πόλεμος». Μπήκαμε στο γραφείο, άνοιξε το κιβώτιο με τα απόρρητα και πήρε το φύλλο πορείας που τον μετέθετε σε άλλη μονάδα, άφησε το φάκελο στα χέρια μου και μου λέει «Φρόντισε

για τη συνέχεια».

Αγκαλιαστήκαμε και έφυγε.

Φάκελλα με χοντρές κόκκινες επιγραφές «Απόρρητα» λίγο πολύ μου ήταν γνωστά γιατί μου τα έδειχνε ο Γιώργος δίχως να του δίνουμε σημασία. Κι όμως όλα αυτά τα χαρτάκια πήρανε απότομα σάρκα και οστά κι αλλάξανε την πορεία της ζωής για όλους μας.

Φύλλα πορείας προσωπικά με τα ονόματα των κληρωτών του λόχου που πήραν μετάθεση σε άλλες μονάδες και που τα κενά τους τα συμπλήρωναν έφεδροι που επιστρατεύθηκαν την ίδια μέρα.

Τον λοχαγό μας Χαράλαμπο Χοντροκούκη δεν τον είδα καθόλου στη θέση του. Μας ήρθε λοχαγός έφεδρος που πάραυτα συγκέντρωσε όλο το Λόχο πήραμε τον οπλισμό μας κι αφήσαμε το σύνταγμα που άδειασε γρήγορα από κάθε ζωντανή ύπαρξη.

› Στη μάχη της Δοϊράνης το 1913

Στις 23 Ιουνίου 1913 ο ελληνικός στρατός αντιμετώπισε τον βουλγαρικό στη Δοϊράνη. Στη «Μακεδονία» της 25ης Ιουνίου 1913, μεταξύ άλλων, δημοσιεύτηκε και η παρακάτω είδηση (η οποία αναδημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα μετά από 100 χρόνια στις 7 Ιουλίου 2013 - ενημέρωση από κ. Χρ. Σαμαρτζίδη):

Ο ζήλος των ισραηλιτών

Οι νεαροί Ισραηλίται οι αποτελούντες την ένωση των παλαιών μαθητών της Γαλλογερμανικής σχολής εδήλωσαν προς τον Διευθυντή του Γραφείου Εργασίας κ. Λιβέριον ότι τίθενται εις την διάθεσιν της Ελλ. Κυβερνήσεως, όπως χρησιμοποιήση αυτούς όπως κρίνη καλλίτερον.

Επίσης έτεροι 200 προσήλθον εις το Γραφείον Εργασίας και εδήλωσαν ότι προσφέρονται να αναλάβωσι την περίθαλψιν των τραυματιών μεταβαίνοντες προς τούτο εις τα πεδία των μαχών.

› Το Σανατόριο «Καραμάνη» και οι Εβραίοι ασθενείς

Του Ραφαήλ Φρεζή

Το Σανατόριο «Ζωοδόχος Πηγή» ιδρύθηκε το 1909 από το γιατρό, οραματιστή Γεώργιο Καραμάνη. Ήταν κτισμένο σε μεγάλο υψό-

μετρο του Πηλίου -1200 μέτρα- στην περιοχή Χάνια. Κτίστηκε κατά τα ελβετικά πρότυπα, ήταν το πρώτο στην Ελλάδα και αποτελούσε μια πρωτοποριακή μονάδα στην οποία συνέβαλε η γυναίκα του Άννα Καραμάνη.

Στους διαμένοντες ασθενείς φυματικούς παρείχεται θεραπεία και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη καθώς και τροφή.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι την περίοδο εκείνη η ασθένεια της φυματίωσης αποτελούσε μάστιγα για ένα μέρος του πληθυσμού.

Το 1935 ο Καραμάνης έκτισε μία ακόμη πτέρυγα, το Πρεβαντόριο με τίτλο «Τα χελιδόνια» για ασθενή παιδιά που έπασχαν από φυματίωση.

Τα κτίρια υπέστησαν σοβαρές ζημιές από τους Ιταλούς κατακτητές, το 1943 βομβαρδίστηκαν από τους Γερμανούς και επισκευάστηκαν αργότερα.

Μετά τον πόλεμο έφθασε στην Ελλάδα κλιμάκιο της Εβραϊκής Οργάνωσης της Αμερικής «American Joint Distribution Committee» (A.J.D.C.) η οποία χάρι συντομίας ονομαζόταν «Τζόϊντ». Αυτή είχε ιδρυθεί το 1915 από Εβραίους εργαζομένους της Αμερικής, προκειμένου να παράσχει βοήθεια σε ομοθρήσκους υποαναπτύκτων χωρών, κυρίως της Αφρικής, καλύπτοντας τις ανάγκες τους σε είδη ιματισμού, τροφίμων και φαρμάκων. Το ίδιο έπραξε και στην Ελλάδα για τους απόρους των εβραϊκών Κοινοτήτων.

Στις 8.11.1946 η «Τζόϊντ» υπέγραψε συμφωνητικό με τον διευθυντή του Σανατορίου, ιατρό φυματιολόγο Κων. Κούμουλο για την εισαγωγή στο Σανατόριο Ελλήνων Εβραίων φυματικών για την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και τη σίτισή τους, με κάλυψη από αυτή των σχετικών εξόδων.

Παράλληλα, η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης, η οποία ήταν οικονομικά αυτοδύναμη, μετέφερε τους ασθενείς φυματικούς από το Σανατόριο Ασβεστοχωρίου, όπου νοσηλεύονταν, στο Σανατόριο Καραμάνη.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της «Τζόϊντ» το Μάρτιο 1947 νοσηλεύονταν στο σανατόριο Καραμάνη οι: Λεβής Σολομών, Παλάτσι Δαβίδ, Γενή Οββαδίας, Χούλη Αλίκη, Σάτας Ιακώβ, Γκεδαλιά Γιαχιέλ, Λεβή Λιάτση και Σόττο Ισαάκ από τη Θεσσαλονίκη, καθώς και οι: Σαλέμ Εμμαν., Κοφινάς Μωυσής, Αντζελ

Ντάριο από την Αθήνα και οι: Κοέν Άννα, Δαβίδ Ταραμπουλούς από το Βόλο.

Στις 23.3.1947 η Θεσσαλονίκη ζήτησε από το Σανατόριο την εισαγωγή άλλων 6 ασθενών της, δύο από τους οποίους αποτελούσαν «επείγοντα περιστατικά» - Μόρδο Ρομάνο και Ισραέλ Πέπο. Τον Ιούλιο εισήχθησαν στο Σανατόριο άλλοι 3 φυματικοί της Κοινότητας Θεσσαλονίκης οι Μονίνα Ζαν, Σαρφατή Ντάριο και Ρεβάχ Μωυσής.

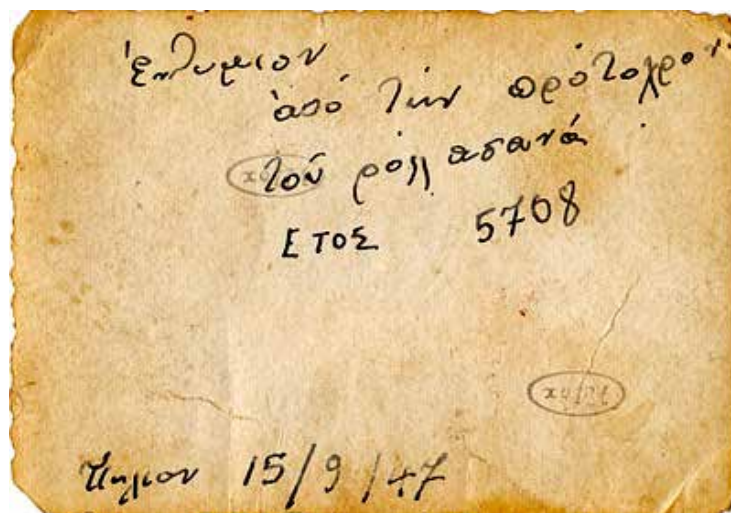
Σύνδεσμος της «Τζόιντ» με το Σανατόριο ήταν ο γνωστός Βολιώτης ορειβάτης Δαβίδ Λεβής, ο οποίος με τον φυματολόγο γιατρό Κων. Κούμουλο, ή με τον αδελφό του Τζων Κούμουλο, κάθε Κυριακή μετέβαιναν πεζή στο Σανατόριο και με κακοκαιρία ακόμη, για να διαπιστώσουν την πρόοδο υγείας των ασθενών και τις τυχόν συμπληρωματικές ανάγκες τους. Η Ισραηλιτική Κοινότητα Λαρίσης αποτελούσε τον ενδιάμεσο σταθμό Θεσσαλονίκης-Βόλου, η πρώτη από τις οποίες τροφοδοτούσε τους ασθενείς, με δύο αποστολές -Αύγουστο και Οκτώβριο 1947- με υλικά αγαθά- ρούχα και συμπληρωματικά τρόφιμα.

Οι νέοι της Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου είχαν συστήσει Επιτροπή για ψυχαγωγία των ασθενών προς τους οποίους έστελναν περιοδικά κ.ά. συνδράμοντας ηθικά και υλικά τους ασθενείς. Στην Επιτροπή αυτή μετείχαν οι: Γκεουλά Σαμπεθαΐ, Σαλώμ Αβδελάς, Ράφ Ζαχειάς, Ααρών Σαμπεθαΐ και Ραφ. Φρεζής, υπό την επίτιμο προεδρεία του Αρχιραββίνου Βόλου Μωυσή Πέσαχ.

Στις 2.7.1947 η «Τζόιντ» είχε καταβάλει νοσήλεια

Φωτογραφίες ενθύμιο από τον πατέρα του Πέπο Σαλέμ, Εμμανουήλ Σαλέμ τον Σεπτέμβρη του '47

στο Σανατόριο Καραμάνη ύψους 2.024.000 δρχ.

Στα μέσα Νοεμβρίου 1947 η «Τζόιντ» και η Κοινότητα Θεσσαλονίκης διέκοψαν τη σύμβασή τους με το Σανατόριο και για λόγους ασφαλείας των ασθενών τους μετέφερε σε κτίριο φιλανθρωπικού Ιδρύματος των Αθηνών. (Αναλυτικό άρθρο για τη δραστηριότητα της «Τζόιντ» έχει δημοσιευθεί στο τεύχος 78/σελ. 52 του περιοδικού μας).

Το φωτογραφικό υλικό που συνοδεύει το άρθρο είναι από το κείμενο «Ισραηλίτες και το Σανατόριο» του κ. Κώστα Μιχαλάκη το οποίο δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα sanatorio-archives.blogspot.gr.

Η εργασία αυτή στηρίχθηκε σε έρευνα στα Γενικά Αρχεία του Κράτους από τον Κώστα Μιχαλάκη καθώς και από τον Ραφ. Φρεζή.

Άρειος ο Σπαρτιάτης προς Ονία τον Ιουδαίο

Συνέχεια από τη σελ. 2

ριά κάποιου που μόλις βγήκε από αιματολογικό εργαστήριο και κρατάει τα αποτελέσματα που βεβαιώνουν ότι το αίμα του είναι της ομάδας Α Μακαρέζους θετικό (λόγω φιλοχουντισμού) και συγχρόνως Α Ελληνίους θετικότατο): «Ο Εβραίος είναι το εκφυλισμένο αποκύημα αλληπάλληλων επιμειξιών της φυλετικής πανσπερμίας. Παράσιτο της πολιτιστικής ζωής αρχικά, εξελίχθηκε σε εθνικό και κοινωνικό παράσιτο με την πάροδο του χρόνου. Έτσι, από αιώνες τώρα εισέδουσε στον χώρο της πολιτιστικής δημιουργίας της Αρίας Φυλής, την Ευρώπη, απομύζησε τον ιδρώτα των λαών της, για να καταστεί σταδιακά ο απόλυτος ρυθμιστής της οικονομικής ζωής της. [...] Οπότε το εβραϊκό δηλητήριο μόλυνε τον ευρωπαϊκό κορμό σε κρίσιμες ιστορικές καμπές, ο πολιτισμός μας γέννησε νόθα και εκτρωματικά τέκνα, γόνους της επικατάρατης επιμειξίας. [...] Ο Αγώνας μας εναντίον του καπιταλισμού αφενός και του κομμουνισμού αφετέρου, αυτός ο φαινομενικά διμέτωπος αγώνας, δεν είναι παρά ο αγώνας του πολιτισμού μας εναντίον δύο από τα χίλια πρόσωπα του αιώνιου εκμαυλιστή των υπέροχων αξιών του Ευρωπαίου δημιουργού: του Εβραίου υπανθρώπου». Αυτά οι μεταμφιεσμένοι «εθνικιστές».

ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ Ο ΦΥΡΕΡ; Οι εθνικιστοσυγγραφείς μας προσχωρούν εδώ στον ναζιλυρισμό: «Ισόθεος δημιουργός, καταυγάζει το πολιτιστικό μας στερέωμα, ο υπέροχος υπερασπιστής των ακατάλυτων αξιών της φυλής μας, ο θεμελιωτής, ενσάρκωτης και πρωτοπόρος ήρωας του εθνικοσοσιαλισμού και του ευρωπαϊκού πολιτισμού, **ΑΔΟΛΦΟΣ ΧΙΤΛΕΡ**». Ζητώ συγγνώμη που γίνομαι κομιστής φρικαλέων αποσπασμάτων, έκρινα, ωστόσο, αναγκαία αυτή τη μεταφορά, γιατί αρκετοί ακόμα μένουν οχυρωμένοι στο «ουκ οίδα». Όσοι, πάντως, έχουν γερά νεύρα θα βρουν αυτήν την –κυριολεκτικά– φοβερή και τρομερή «Διακήρυξη» και πολλά άλλα στοιχεία για την

προϊστορία του νεοναζισμού στο βιβλίο του Δημήτρη Ψαρρά «Η μαύρη βίβλος της Χρυσής Αυγής» («Πόλις», 2012).

ΙΔΟΥ ΩΣΤΟΣΟ ΜΙΑ ΑΛΛΗ, πολύ πιο σοβαρή πλεκτάνη της Ιστορίας, ικανή να εξαγριώσει τους εξαχρειωμένους εβραιοφάγους. Οι χρυσαυγίτες, ξεφτέρια στη διαστρέβλωση, δηλώνουν λάτρεις της αρχαίας Σπάρτης, λόγω της κρυπτείας, του Καιάδα και της ξενηλασίας. Τι τους φύλαξε, όμως, η Ιστορία; Μια επιστολή. Μια επιστολή του Αρείου Α΄, βασιλιά της Σπάρτης στα χρόνια 309-267 π.Χ. (ναι, ναι, του Αρείου, όχι κάποιου Αρχέλαου ή Αγησίλαου) προς τον αρχιερέα των Εβραίων Ονία Α΄. Το περιεχόμενό της στη γλώσσα των Εβδομήκοντα, από το βιβλίο «Μακκαβαίων Α΄», που θεωρείται γνήσιο και ιστοριογραφικά ακριβές: «Άρειος βασιλεύς Σπαρτιατών ιερει μέγλω χαίρειν. Ευρέθη εν γραφή περί τε των Σπαρτιατών και Ιουδαίων ότι εισίν αδελφοί και ότι εισίν εκ γένους Αβραάμ. Και νυν αφ' ου έγνωνεν ταύτα, καλώς ποιήσετε γράφοντες ημίν περί της ειρήνης υμών, και ημείς δε αντιγράφομεν υμίν τα κτήνη υμών και η ύπαρξις υμών ημίν εστί, και τα ημών υμίν εστί. Εντελλόμεθα ουν όπως απαγγείλωσιν υμίν κατά ταύτα». Και η επίσημη μετάφραση: «Ο Άρειος, βασιλιάς των Σπαρτιατών, στέλνει χαιρετισμούς στον αρχιερέα Ονία. Βρέθηκε γραμμένο για τους Σπαρτιάτες και τους Ιουδαίους ότι είναι αδερφοί λαοί και ότι κατάγονται και οι δύο από τον Αβραάμ. Τώρα λοιπόν που το ανακαλύψαμε αυτό, γράψτε μας, παρακαλούμε, σχετικά με την ευημερία σας. Εμείς σας απαντούμε γραπτώς ότι τα κτήνη σας και τα υπάρχοντά σας είναι δικά μας και τα δικά μας είναι δικά σας. Και δίνουμε εντολή στους απεσταλμένους μας να σας διαβεβαιώσουν για όλα αυτά και προφορικά».

ΑΥΤΑ ΕΝΑΣ ΑΡΕΙΟΣ, και δη Σπαρτιάτης, σε Εβραίους. Ε, αν είσαι φιλολακεδαίμων και συγχρόνως εβραιοφάγος, είναι να σκας.

ΜΑΪΡ Σ. ΜΑΪΣΗ:

Η ιστορία της Εβραϊκής Κοινότητας Χαλκίδας

από το 586 π.Χ.

έως το 2001 μ.Χ.

(Εκδοση Ισραηλιτικής Κοινότητας Χαλκίδας, 2013, σελ. 471).

Η έκδοση του πολυσέλιδου μελετήματος του κ. Μαΐρ Σ. Μάϊση ήρθε να καλύψει ένα μεγάλο κενό που αφορούσε την Ισραηλιτική Κοινότητα Χαλκίδας, μία από τις αρχαιότερες της Ευρώπης, η οποία έχει μία συνεχή παρουσία από τους προχριστιανικούς χρόνους μέχρι σήμερα. Η οργανωμένη λειτουργία της συγκεκριμένης Κοινότητας αρχίζει πριν από την Ελληνορωμαϊκή περίοδο, όπως αναφέρει ο Χρυσόστομος Θέμελης - [Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών, τ. 4 (1955)] - και συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

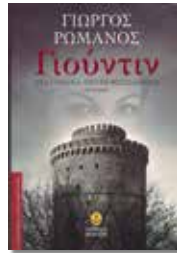
Όλη αυτή τη μακρά περίοδο κατορθώνει ο συγγραφέας να την καλύψει διεξοδικά μέσα από έρευνα ιστορικών, παραδοσιακών, θρησκευτικών, λαογραφικών κ.λπ. στοιχείων παρά την έλλειψη οργανωμένων αρχείων και προσβάσιμων πηγών πληροφοριών. Φιλότιμος και φιλέρευνος ο συγγραφέας αφιέρωσε αμέ-

τρητο χρόνο έρευνας και μελέτης για να συντάξει τεκμηριωμένα την ιστορία της συγκεκριμένης Κοινότητας. Για να καθορίσει την εβραϊκή παρουσία στη Χαλκίδα ο συγγραφέας επιχειρεί μία ενδιαφέρουσα και πολύτιμη παρουσίαση της εβραϊκής ιστορίας στον Ελλαδικό χώρο πριν αναφερθεί ειδικότερα στην περιοχή της Εύβοιας. Και κατά τούτο το γενικό μέρος του βιβλίου έχει μία ευρύτερη σημασία.

Το βιβλίο του κ. Μ. Μάϊση είναι ένα ζωντανό μελέτημα αφού εκτός της καθαυτού ιστορίας περιέχει στοιχεία και εικόνες από την καθημερινή ζωή και τη λειτουργία της Κοινότητας της Χαλκίδας μέσα στους πολλούς αιώνες της ύπαρξής της. Επιπλέον όμως παρέχει στοιχεία - συμπληρούμενα με ανέκδοτο φωτογραφικό υλικό και ενδιαφέροντα παραρτήματα- για την όλη κοινωνική ζωή της πρωτεύουσας της Εύβοιας, τα οποία είναι πολυτιμότερα για τους μελετητές πολλών επιστημονικών κλάδων (ιστορίας, κοινωνιολογίας, λαογραφίας, αρχιτεκτονικής κ.ά.). Κατά τούτο λοιπόν το συγκεκριμένο βιβλίο ξεπερνά τα πλαίσια της ιστορικής αναδρομής της τοπικής Ισραηλιτικής Κοινότητας και προσφέρεται ως αυτούσιο και σε πολλούς τομείς ανέκδοτο υλικό στους μελετητές της γενικής Ιστορίας.

Στο περιοδικό «Χρονικά» έχουν δημοσιευθεί άρθρα για την Ισραηλιτική Κοινότητα Χαλκίδας στα τεύχη 6/σελ. 3, 10/6, 44/9, 68/39,

101/19, 114/13, 117/20, 120/20, 168/15, 189/15 και 217/15.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΩΜΑΝΟΥ:

Γιούντιν - Μία γυναίκα από τη Θεσσαλονίκη

(Εκδόσεις Άγκυρα, Αθήνα 2012, σελ. 411).

Τα τελευταία χρόνια έχουν κυκλοφορήσει, από Εβραίους και μη, πολλά βιβλία (κυρίως μυθιστορήματα και ιστορικά μελετήματα-έρευνες) που αναφέρονται στην τύχη των Ελλήνων Εβραίων κατά το διωγμό του Ολοκαυτώματος. Το βιβλίο του Γιώργου Ρωμανού, Γιούντιν, διαφέρει από τα άλλα της μυθιστορηματικής υφής που διαδραματίζονται στη Θεσσαλονίκη γιατί περιέχει με ακρίβεια επίσημα στοιχεία, όπως επίσης πτυχές του δράματος (κυρίως προδοσίες) που δεν έχουν ακόμα ολοκληρωτικά ερευνηθεί. Πραγματικές καταστάσεις και υπαρκτά πρόσωπα παρουσιάζονται στις σελίδες του πρωτότυπου αυτού μυθιστορήματος, στο οποίο ο συγγραφέας επιστρατεύει μία μνημονική, βιοματική αφήγηση με τεκμήρια της εποχής για να κρατηθεί η συνείδηση ζωντανή.

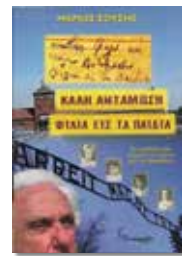
ΙΩΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΣΤΕΡΓΙΟΥ:

Ο «Οίκος των Μισαίων»

Η γενεαλογία και το αρχοντικό τους στα Γιάννινα

(Ίδρυμα Ιω. Ε. Γκανή, Ιωάννινα 2013, σελ. 80).

Με την ευκαιρία της μεπετείου των 100 χρόνων από την απελευθέρωση των Ιωαννίνων, το ίδρυμα Γκανή εξέδωσε την εν λόγω μελέτη που αναφέρεται στο Αρχοντικό Μίσιου, δημόσιου κτιρίου που έχει κηρυχθεί ως «ιστορικό διατηρητέο μνημείο» ήδη από το 1936.

ΜΑΡΙΟΥ ΣΟΥΣΗ:

Καλή Αντάμωση- Φιλιά εις τα παιδιά

(Turangalila, Αθήνα 2013, σελ. 474).

Πολύ λίγα είναι τα βιβλία που έχουν εκδοθεί και αναφέρονται στους Εβραίους της Αθήνας. Το παρόν βιβλίο παρουσιάζει τη ζωή των Αθηναίων Εβραίων πριν από τον πόλεμο, κατά τον πόλεμο, την Κατο-

χή, καθώς και την περίοδο της εξόντωσης στα ναζιστικά στρατόπεδα. Εκτός από τον ζωντανό και περιεκτικό λόγο του συγγραφέα περιέχει πληθώρα νέων στοιχείων, πρωτότυπο φωτογραφικό υλικό, στιγμιότυπα με σημασία από παραστάσεις της καθημερινής ομαδικής και οικογενειακής ζωής κ.ά. Βιβλίο μνήμης, δημιουργίας και ελπίδας.

ΖΟΖΕΦ ΚΟΕΝ:

Πώς βίωσα τον ναζισμό

(Αρμός, Αθήνα 2013, σελ. 126).

«Αυτό το γραπτό είναι μια διήγηση των γεγονότων της Γερμανικής Κατοχής που έζησε η οικογένειά μου και εγώ, τότε ένα μικρό παιδί και τώρα πια, αφού πέρασα μέσα απ' αυτή τη θηριωδία και έζησα, σπούδασα, δημιούργησα και έκανα οικογένεια. Σαν αυτά που γράφω έχουν γραφεί πολλά, αλλά όσα και να γραφούν δεν είναι αρκετά για τη θηριωδία του γερμανοναζιστικού Γ' Ράιχ», γράφει ο συγγραφέας.

Πρόκειται για μία προσωπική καταγραφή γεγονότων που σημάδεψαν για πάντα τις ψυχές όσων υπέστησαν τα δεινά ενός απηνούς διωγμού. Κάθε μία τέτοια αφήγηση, που ποικίλλει από το ένα θύμα στο άλλο, δίνει πρόσθετα στοιχεία που συμπληρώνουν την εικόνα του τραγικού εγκλήματος του Ολοκαυτώματος.

Γράμματα - Απόψεις

Ένας Έλληνας Εβραίος σε ελβετικό στρατόπεδο

Ο κ. Στέφανος Κολάγγης δημοσίευσε την παρακάτω επιστολή στην «Κερκυραϊκή» (Απρίλιος-Ιούνιος 1999) σχετικά με την τυχαία συνάντησή του σ' ένα συνέδριο με τον Φάμπιο Τζιούλι:

Ο Φάμπιο Τζιούλι γεννήθηκε στην Τεργέστη στις 26 Μαΐου 1921, όπου ο πατέρας του Ερρίκος μαζί με τους γονείς του είχε εγκατασταθεί μόνιμα από το 1892 προσδοκώντας μια καλύτερη επαγγελματική τύχη. Εκεί όλοι μαζί μακριά από τη πατρογονική τους εστία, την Κέρκυρα, δημιούργησαν μian ανθούσα εμπορική επιχείρηση αντιπροσώπευσης βιομηχανιών ζάχαρης.

Στην Τεργέστη η οικογένεια Τζιούλι, ζούσε μια άνετη ζωή διατηρώντας με περισσή υπερηφάνεια την ελληνική της υπηκοότητα και την άσβεστη Κερκυραϊκή της παράδοση ακόμη και όταν επιβλήθηκε το φασιστικό καθεστώς του Μουσολίνι, που δημιούργησε πολλά προβλήματα στην παραμονή και τη διαβίωση των ξένων υπηκόων στην Ιταλία. Ο νεαρός Φάμπιο, αφού τελείωσε τη στοιχειώδη και μέση εκπαίδευση, άρχισε να ασχολείται και ο ίδιος μέσα στην οικογενειακή επιχείρηση μέχρι τις 8 Σεπτεμβρίου 1943, όταν η κεντρική και βόρεια Ιταλία έπεσε ολοκληρωτικά στα χέρια των Γερμανών και άρχισε η προγραμματισμένη εξόντωση των Εβραίων.

Τότε ο Φάμπιο αποφασίζει, για να σωθεί, να καταφύγει στη νότια Ιταλία για να ενταχθεί στις εμπόλεμες συμμαχικές δυνάμεις αλλά εκεί συλλαμβάνεται από τους Γερμανούς. Κατά τη μεταφορά του στη Ρώμη όμως κατόρθωσε να δραπετεύσει. Έτσι, ακολουθώντας πλέον αντίθετη πορεία περνά από τα βόρεια Ιταλικά σύνορα στη γειτονική ουδέτερη Ελβετία, όπου ζητά την προστασία της Ελληνικής Πρεσβείας της Βέρνης.

Αφού διαπιστώθηκε η Ελληνική υπηκοότητά του, η Ελβετική Αστυνομία αποφασίζει τον εγκλεισμό του σε στρατόπεδο εργασίας προσφύγων.

Έτσι ο 22χρονος Φάμπιο πέρασε για δύο σχεδόν χρόνια από μια σειρά έξι συνολικά στρατοπέδων εργασίας. Το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα το πέρασε μάλιστα στο στρατόπεδο Εγκετσβιλ μπάϊ Κλότεν (Eggetswil bei Kloten) της Ζυρίχης.

Εκεί μαζί με άλλους έγκλειστους πρόσφυγες πολλών εθνικοτήτων, ανάμεσα στους οποίους ήταν και 42 Έλληνες, που τις περισσότερες ώρες της ημέρας έσκαβαν με γκασιμάδες για τη διάνοιξη δυσπρόσιτων ορεινών δρόμων και στοών, τελειοποίησε τα φτωχά ελληνικά του. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να γίνει ο απαραίτητος διερμηνέας μεταξύ Ελλήνων κρατουμένων και Ελβετών αστυνομικών.

Και είναι συγκινητικό, όπως διηγείται ο ίδιος, το γεγονός ότι μόνο οι Έλληνες Χριστιανοί του στρατοπέδου τον αγάπησαν από την πρώτη στιγμή, αν και ήταν Εβραίος, με ανυπόκριτη αγάπη και μεγάλη εμπιστοσύνη.

Τον θεωρούσαν όλοι αδελφό τους, δικό τους άνθρωπο, και επειδή ήταν ο μικρότερος σε ηλικία τον είχαν υπό την προστασία τους, δίνοντάς του ακόμη και μερίδιο από τα μικρά φτωχικά δέματα τροφίμων, που μερικοί λάβαιναν από τις οικογένειές τους μέσω του Ερυθρού Σταυρού.

Είναι δε χαρακτηριστικό επίσης ότι ακόμη και η Πρεσβεία μας στη Βέρνη, στη δύσκολη εκείνη εμπόλεμη περίοδο για τον Ελληνισμό, συμπεριελάμβανε, χωρίς καμιά διάκριση, στον κατάλογο των Ελλήνων χριστιανών του στρατοπέδου για τη χορήγηση του μικρού μηνιαίου βοηθήματος των 20 ελβετικών φράγκων και του εορταστικού χριστουγεννιάτικου ή πασχάλινου δέματος και τον Φάμπιο Τζιούλι.

...Ήταν 25 Δεκεμβρίου 1944, ημέρα Χριστουγέννων όταν οι Ελβετοί αστυνομικοί, κατόπιν πειστικής απαίτησης των ναζιστών, περικύκλωσαν ασφυκτικά το στρατόπεδο και τον κάλεσαν από το μεγάφωνο να παρουσιαστεί στο Διοικητήριο για να μεταφερθεί, επειδή ήταν Εβραίος, σε στρατόπεδο εργασίας της Γερμανίας.

Όλοι πλέον γνώριζαν τι σήμαινε για τον Φάμπιο μια τέτοια μεταφορά. Και τότε από όλους τους κρατούμενους του στρατοπέδου, μόνοι οι 42 Έλληνες αντέδρασαν, αυθόρμητα και με κίνδυνο της ζωής τους, σχηματίζοντας γύρω του μια ανθρώπινη ασπίδα για να αποτρέψουν τη μεταφορά του.

Δήλωσαν μάλιστα στους έκπληκτους Ελβετούς ότι αν επέμεναν να πάρουν από κοντά τους τον Φάμπιο θα ήθελαν κι αυτοί να ακολουθήσουν την τύχη του στη Γερμανία.

Μπροστά σ' αυτή την απρόσμενη αντίδραση η ελβετική αστυνομία υπεχώρησε, προκειμένου να μη δημιουργηθεί διπλωματικό ζήτημα από τους συμμάχους σε βάρος της ουδέτερης χώρας τους και τη στιγμή μάλιστα που οι Γερμανοί είχαν πάρει την κάτω βόλτα σ' όλα τα μέτωπα των πολεμικών επιχειρήσεων. Έτσι ο Τζιούλι γλύτωσε από τα κρεματόρια του Άουσβιτς.

Στις 28 Ιουλίου 1945 ο Φάμπιο Τζιούλι επιστρέφει στην απελευθερωμένη πλέον από τους συμμάχους Ιταλία και από το 1955 εγκαταστάθηκε μόνιμα, ως εμπορικός αντιπρόσωπος στη Βιέννη, όπου παντρεύτηκε και απέκτησε δύο παιδιά.

Είπαμε πολλά ακόμη με τον φίλο μου τον Φάμπιο, τον αθεράπευτα αυτόν Κερκυραίο που η οικογένειά του διατηρούσε την ιδιοκτησία μίας μικρής κατοικίας στην Κέρκυρα (οδός Ευγενίου Βουλγάρωφ, 5η Πάροδος, αρ. 22) μέχρι τα τέλη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της οποίας έκτοτε αγνοεί την τύχη της.

Μιλήσαμε και για τους συγγενείς του στην Κέρκυρα, τις οικογένειες Φέρρο, Βιτέρμπο, Μπέσσο, Τζιούλι και Τόγια.

Μιλήσαμε ακόμη και για τους 42 συγκρατούμενούς του Έλληνες του στρατοπέδου του Εγκετσβιλ μπάϊ Κλότεν της Ζυρίχης, των οποίων τα ίχνη έχει χάσει και έκτοτε αναζητεί.

Ήταν μεταξύ αυτών, που τον έσωσαν από τα Γερμανικά κρεματόρια, οι Χαράλαμπος Ντάλλας, Γεώργιος Καραγεώργης, Νικόλαος Περιμένης, Αναστάσιος Πολίτης, Θωμάς Μοσχίδης, Θεόδωρος Ζιπράνης, Παναγιώτης Βασιλειάδης, Γεώργιος Μιτιάς, Χρήστος Βαρδάκας, Παναγιώτης Κοραχάνης και Αθανάσιος Καρανικόλας.

Και ήθελε τόσο πολύ να τους ξαναδεί και να ξαναγαλιάσει ύστερα από τόσα χρόνια, όσους βρίσκονται ακόμη στη ζωή.

“CHRONIKA”

Edition of the Central Board of Jewish Communities in Greece

36, Voulis str., 105 57 Athens, Greece, Tel.: ++30-210-32 44 315, fax: ++30-210-33 13 852

e-mail: hhkis@ath.forthnet.gr Web site: www.kis.gr

Summary of Contents of Issue 241, vol. 36 • July - September 2013

- ✓ Prompted by the arrest of the leaders of the **Greek neo-Nazi organisation Golden Dawn**, well-known journalist Pantelis Boukalas writes in the leading article about all the conspiratorial mythologies involving Zionists and Greek Jews that appear in written records from time to time. Among other things he includes a letter from the king of Sparta Areus I living from 309 to 267 B.C., who wrote to the High Priest of the Jews of Greece saying, “The Spartans and the Jews are brother races, both descended from Abraham.”
- ✓ In an article entitled “**Respecting one another: a dialogue between Orthodoxy and Judaism**” Professor Prevelakis gives information about the 8th Academic Consultation between Judaism and Orthodoxy that took place in Thessaloniki on 4th – 6th June 2013.
- ✓ Vassilios Kostopoulos writes about the history of the **Jewish Community of Kastoria** (western Macedonia), which had been a part of the city for one thousand years, and which ceased to exist after the Holocaust.
- ✓ Historical researcher Evangelos Hekimoglou writes about two **Jewish-owned banks** that operated in Thessaloniki in the early decades of the 20th century. **They were Amar Bank and Enosi Bank.**
- ✓ In August 1953 a powerful earthquake devastated islands in the Ionian Sea. Four Israeli warships that were in the vicinity were the first to rush to help. The 450 Israeli Navy seamen on the ships worked harder than seemed humanly possible to save the inhabitants of the islands. Ever since then special events have been held in Greece in commemoration of the Israeli help, and this year on 20th August the local authorities of the island of Kefalonia (Ionian Islands) presented the **Israeli Ambassador with honours** for the help given sixty years ago.
- ✓ Included under the general title “The Contribution to the ‘Little Story’” from **the role of Jews in the Life of Greece** are memories of the contribution Jews made to the wars involving Greece in 1913 and 1940 as well as of a sanatorium in Volos, Thessaly, where the American Joint Distribution Committee joined in to help treat Jewish Greek survivors in the aftermath of World War II.
- ✓ The issue ends with book presentations and readers’ letters, including a reference to the story of the Jew, Fabio Juli, who was an inmate of the **Swiss Egetswil bei Kloten concentration camp** in Zurich in World War II.

Translated from Greek by: Kay-Elvina Sutton

Cover illustration: On July 9, 2013 the President of the Greek Republic Mr. Karolos Papoulias visited Auschwitz. The President among others mentioned that “all those who deny the big sacrifice of the thousands of European citizens cannot be part of the European family”.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. Βενιαμίν Αλπιάλας • ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γραφείο Δημοσίων Σχέσεων

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ: Βουλής 36 • 105 57 Αθήνα Τηλ. 210 - 32.44.315-8

E-mail: hhkis@ath.forthnet.gr • Internet site: <http://www.kis.gr> • Κωδικός εντύπου: 3502

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Μιχάλης Κύρκος, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 210 - 72 18 421

Τα ευνοπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συγγραφέων τους.

Διανέμεται δωρεάν

